

**REVISTA ROMÂNĂ
DE BIBLIOTECONOMIE
ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII**

An 1, nr.3
2005

REVISTA ROMÂNĂ DE BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ EDITATĂ DE
ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNT – ROMÂNIA
CONTINUĂ PUBLICAȚIA „BULETIN ABIR” (1997-2004)

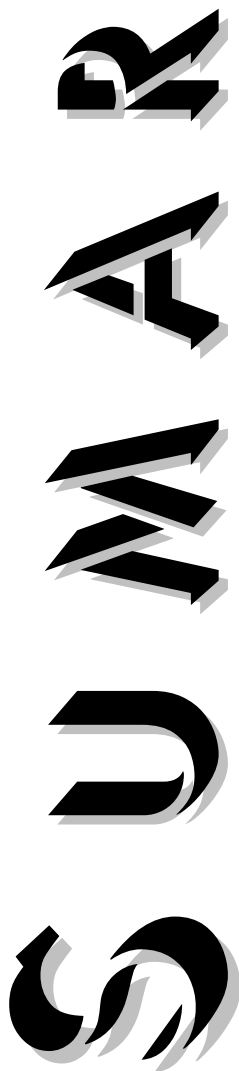
Nr.3/2005: *SCHIMBAREA PARADIGMEI DE CATALOGARE*

Număr coordonat de:
Dan Matei

Tehnoredactare computerizată:
Dan Matei
Robert Coravu

ISSN 1841-1940

© *Asociația Bibliotecarilor din Învățământ – România (ABIR)*

- Rezumatele articolelor 5
- *Schimbarea paradigmei de catalogare: argument*
Dan Matei 7

SCHIMBAREA PARADIGMEI DE CATALOGARE

- *Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare ?*
Victoria Frâncu 9
- *Seymour Lubetzky și moștenirea sa*
Victor Duțescu 16
- *Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei?*
Maja Žumer, Gerhard J.A. Riesthuis 19
- *Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic*
Patrick Le Bœuf 29

RECENZII

- *Anonymous classics: a list of uniform headings for European literatures*
(Constanța Dumitrășconiu) 45
- *Zenovia Niculescu. Arhitectura sistemului Clasificării Zecimale Universale* (Victoria Frâncu) 46

S T U D E S I N C

- Abstracts 5
- *Paradigm shift in cataloging: argumentation*
Dan Matei 7

PARADIGM SHIFT IN CATALOGING

- *For who are useful the (new) cataloguing rules?*
Victoria Frâncu 9
- *Seymour Lubetzky and his legacy*
Victor Duțescu 16
- *Consequences of implementing FRBR: are we ready to open Pandora's box?*
Maja Žumer, Gerhard J.A. Riesthuis 19
- *Is it possible to organise all information? Library viewpoint*
Patrick Le Bœuf 29

RECENZII

- *Anonymous classics: a list of uniform headings for European literatures*
(Constanța Dumitrășconiu) 45
- *Zenovia Niculescu. Arhitectura sistemului Clasificării Zecimale Universale* (Victoria Frâncu) 46

■ REZUMATELE ARTICOLELOR ■

Victoria Frâncu

Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare?

Articolul prezintă situația actuală și tendințele în privința regulilor de catalogare, pornind de la principiile fundamentale enunțate de Panizzi, Lubetzky sau Cutter, trecând prin Principiile de la Paris, AACR, ISBD și formatele MARC. Un loc însemnat în spațiul articolului îl deține modelul conceptual FRBR, căruia îi sunt prezentate caracteristicile. În ton cu noile tendințe, dar și cu temerile semnalate în catalogare pe plan mondial, se reafirmă nevoia ridicării calității cataloagelor de bibliotecă, chiar în condițiile goanei după resurse umane exterioare, paraprofesionali, în contextul catalogării derivate și partajate.

Cuvinte-cheie: *Reguli de catalogare. FRBR. Cataloage.*

Victor Duțescu

Seymour Lubetzky și moștenirea sa

Articolul analizează contribuția lui Seymour Lubetzky la dezvoltarea catalogării în secolul XX, subliniind aportul decisiv al acestuia la direcționarea regulilor de catalogare contemporane. Se arată cum viziunea lui Lubetzky se regăsește acum în mai toate dezvoltările conceptuale majore ale catalogării.

Cuvinte-cheie: *Reguli de catalogare. Cataloage.*

Maja Žumer, Gerhard J.A. Riesthuis

Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei?

Studiul *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR) a fost comandat de către IFLA și publicat în 1998. El definește funcțiile de bază ale unui catalog (și ale înregistrării bibliografice) ca o pasarelă către informație. În acest scop, este propus un model abstract entitate-relație al catalogului. Modelul FRBR este revoluționar. Catalogul (informatizat) nu este văzut ca o secvență de înregistrări bibliografice, adică ca o replică a catalogului tradițional, pe fișe, ci, mai degrabă ca o rețea de entități interconectate, care facilitează utilizatorului activarea naturală a

funcționalităților acestuia. Până în prezent au avut loc discuții teoretice ale modelului și unele experimente limitate, dar lipsesc cercetările asupra modului de implementare a modelului teoretic în practică, în cataloagele de nouă generație. Articolul analizează câteva reacții la adresa modelului. El se focalizează în principal pe consecințele modelului asupra proiectării interfeței-utilizator pentru OPAC, mai ales funcționalitățile de căutare și de prezentare.

Cuvinte-cheie: *Cataloage. Modele catalografice. Interfețe de catalogare. Proiectarea OPAC-ului.*

Patrick Le Bœuf

Este posibil să organizăm toată informația?

Punctul de vedere biblioteconomic

Articolul pune problema dacă este posibil să se organizeze TOATĂ informația din lume. Răspunsul autorului nu este un simplu nu, ci este un nu „complex”. Chestiunea este analizată în profunzime: putem lua în considerare întreaga informație? Și dacă da, este dezirabil să fie organizată în întregime? Și cum? Și cine s-o facă? Discutând aceste probleme, lucrarea tratează politica informației, chestiunea minorităților culturale, proiectarea OPAC-ului și modelul FRBR, ontologiile și folksonomiile. Astfel, sunt abordate deschis problemele centrale ale bibliologiei și se sugerează soluții.

Cuvinte-cheie: *Organizarea informației. FRBR. Cataloage. Proiectarea OPAC-ului.*

■ ABSTRACTS ■

Victoria Frâncu

For who are useful the (new) cataloguing rules?

The article presents the current situation and trends in the field of cataloguing rules, taking as a starting point the basic cataloguing principles formulated by Panizzi, Lubetzky or Cutter, going through the Principles of Paris, AACR, ISBD and the MARC formats. An outstanding place in the economy of the article is held by the FRBR conceptual model, whose characteristics are presented. According to the new tendencies, but also with the worries of the cataloguers worldwide, the need for a higher quality of library catalogues is firmly stated, despite the circumstances of chase for external human resources, paraprofessionals, in the context of derived and shared cataloguing.

Keywords: *Cataloguing rules. FRBR. Catalogues.*

Victor Duțescu

Seymour Lubetzky and his legacy

The paper analyses Lubetzky's contribution to the development of the cataloguing in the 20th century, emphasizing his major role in the direction of the contemporary cataloguing rules. It is pointed out how Lubetzky's vision is present in almost all the major conceptual developments of the cataloguing.

Keywords: *Cataloguing rules. Catalogues.*

Maja Žumer, Gerhard J.A. Riesthuis

Consequences of implementing FRBR: are we ready to open Pandora's box?

The study *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR) was commissioned by IFLA and published in 1998. It defines the core functions of a catalogue (and bibliographic records) as a gateway to information. For that purpose an abstract entity-relationship model of a catalogue is proposed. The FRBR model is revolutionary. The (computer) catalogue is not seen as a sequence of bibliographic records and a replica of the traditional card catalogue, but rather as a network of connected entities, enabling the user to

perform seamlessly all the necessary functions. So far there has been some theoretical discussion of the model and some limited experiments, but there is a lack of research in how to implement this theoretical model in practice, in new-generation catalogues. In this paper some reactions to the model are analyzed. The main focus is on consequences of the model for the OPAC interface design, particularly the searching functionality and display of results.

Keywords: *FRBR. Catalogues. Cataloguing models. Cataloguing interfaces. OPAC design.*

Patrick Le Bœuf

Is it possible to organise all information?

Library viewpoint

The paper raises the issue if it is possible to organize ALL the information in the world. The author's answer is not a simple no, but a "complex" one. The issue is analyzed in depth: could we consider all the information? And if yes, it is desirable to organize-it all? And how? And who will do it? Discussing those issues, the paper deals in information policy, the problem of cultural minorities, the OPAC design and the FRBR model, the ontologies and the folksonomies. Thus, the core of the contemporary library issues are openly addressed and solutions are suggested.

Keywords: *Information organisation. FRBR. Cataloguing. OPAC design.*

Schimbarea paradigmei de catalogare: argument

Dan Matei

Autorul

Dan Matei este directorul Institutului de Memorie Culturală (CIMEC).

E-mail: dan@cimec.ro

De ce se schimbă paradigma de catalogare? Răspunsul pare simplu: fiindcă se schimbă suportul catalogului. Inevitabil, apariția cataloagelor informatizate și - încă și mai mult - apariția cataloagelor accesibile pe Internet trebuie să schimbe și maniera de catalogare. De fapt răspunsul e ceva mai complex. Pe lângă schimbarea tehnologiei de manevrare a cataloagelor, mai există un factor important: concurența. Internetul a permis apariția de căi alternative de regăsire a informației bibliografice, dacă n-ar fi să menționăm decât librăriile online (gen Amazon.com) sau folosirea motoarelor de căutare (gen Google) pentru a explora webul însuși.

Și de ce trebuie, de fapt, să se schimbe paradigma de catalogare? N-ar fi suficient ca paradigma cataloagelor pe fișe să fie transpusă în catalogul informatic și chiar în catalogul pe web? În definitiv, așa e acum. Nu e bine?

Păi nu prea e bine. Deteriorarea atât a cuprinderii [recall], cât și a preciziei căutărilor în cataloage pare a fi mai rapidă decât creșterea naturală a bazelor de date bibliografice. Prin urmare, cred că există motive serioase interne, de eficacitate a cataloagelor tradiționale (chiar dacă informatizate) pentru o schimbare a concepției despre catalogare, pe lângă cauzele externe, cum ar fi concurența sau costurile mari ale catalogării clasice.

Catalogatorii responsabili au simțit toate acestea încă de la începutul anilor '90. Iar

studiul FRBR - despre care veți citi mult în acest număr - a fost o primă (și cea mai importantă, poate) „revoluție” conceptuală în catalogare, după Principiile de la Paris. Revoluție care l-a avut ca „profet” pe Lubetzky.

Veți citi aici pe larg despre modelul FRBR, de ce e important, ce reacții a stârnit și ce efecte va avea. Ca unul care am participat la toate cele patru ateliere ELAG dedicate FRBR (despre care povestesc Maja Žumer și Gerhard Riesthuis în articolul lor), pot să spun că am trecut prin toate frământările comunității catalografice internaționale provocate de FRBR. Îmi aduc aminte că atunci când am început să prezint FRBR în cercurile de catalogatori din România, subliniind aspectul revoluționar al modelului, am întâlnit priviri ostile: nu prea multă lume avea chef de o schimbare radicală a modului de lucru. Mai apoi - oportunist - am schimbat modul de prezentare și am trecut la o minimalizare ipocrită: lucrarea este doar o dezvoltare a titlului uniform, expresia este doar o extensie a desemnării generale a materialului și un truc pentru colocări profitabile, manifestarea e clasică ediție ș.a.m.d. Așa am obținut priviri mai prietenoase din partea auditoriului. Culmea: acum cred că aveam dreptate în ambele maniere de prezentare.

Tehnic, „invențiile” din FRBR nu sunt chiar așa de extraordinare, dar modelul este cu adevărat revoluționar și va schimba - sunt sigur - catalogarea în viitorul apropiat. Mie mi se pare că cea mai mare „dislocare” conceptuală pe care

o aduce modelul este însăși adoptarea paradigmei entitate-relație. Transformarea multor proprietăți importante ale unei entități bibliografice (lucrare sau expresie sau manifestare) din atribute în relații cu alte entități (cu alte cuvinte înlocuirea - de pildă - a câmpului 700 [intrare principală - persoană] cu o relație dintre entitatea bibliografică respectivă și o instanță a entității persoană) este piatra unghiulară a „revoluției”. Aceasta permite - în sfârșit - respectarea așa-zisului principiu „1 la 1” (care cere ca o înregistrare să reflecte un singur obiect). Cu alte cuvinte, să nu mai consemnăm - de pildă - în înregistrarea unei ediții și date despre autor sau date despre traducător etc. Fapt important, cu mare implicații, inclusiv economice!

A doua mare inovație a FRBR - și aici sunt de acord cu Žumer și Riesthuis - este ștergerea barierei dintre fișierul bibliografic și cel de autoritate. Practic, pare o absorbție a entităților bibliografice între entitățile de autoritate. În definiție, elaborarea unei înregistrări de lucrare pare mai mult elaborarea unei fișe de autoritate, decât a uneia bibliografice.

A treia mare inovație a FRBR îmi pare a fi „reconcilierea” catalogării descriptive cu indexarea. În fine (abia) a patra inovație majoră îmi pare a fi faimoasa ierarhie a entităților bibliografice din grupa 1: lucrare - expresie - manifestare - exemplar.

Pe scurt: FRBR a declanșat schimbarea paradigmei de catalogare și nu e cale de întoarcere! Însă, schimbarea paradig-

mei nu se reduce doar la FRBR. Apariția tehnologiilor legate de XML provoacă regândirea modului în care se consemnează atributele, mai ales ținând cont de necesitățile recente ale cataloagelor partajate de a permite contribuții multiple într-o înregistrare, mai ales contribuții în mai multe limbi. Cu alte cuvinte, formatele MARC sunt repuse în discuție, în moduri chiar radicale. Pe de altă parte, tocmai este în curs discutarea și revizuirea - pe plan mondial - a modelului FRANAR (o adâncire a FRBR, pentru înregistrările de autoritate) - vezi www.ifla.org/VII/d4/wg-franar.htm. În fine, sunt în lucru regulile de catalogare (anglo-americane) din noua „generație” (vezi www.collectionscanada.ca/jsc/rda.html). Din fericire, s-a renunțat la denumirea de AACR, adoptându-se denumirea de RDA: Resource Description and Access [RDA: Descrierea și accesul la resurse]. Prin aceasta - cred - se deschide posibilitatea ca acestea să devină și de jure codul universal de catalogare.

Puteți citi aici două articole ale unor catalogatori români de frunte, scrise special pentru acest număr, alături de traducerea unui articol important de acum câțiva ani (Žumer și Riesthuis), care și-a păstrat însă intactă relevanța, ca și a unui articol important - și proaspăt - al lui Patrick Le Boeuf (publicat aici pentru prima oară), bazat pe comunicarea sa de la Järvenpää (Finlanda), pe 11 august 2005, la reuniunea-satelit a conferinței IFLA 2005.

Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare?

Victoria Frâncu

Autoarea

Dr. Victoria Frâncu este coordonatoarea Serviciului de Indexare al Bibliotecii Centrale Universitare din București.
E-mail: francu@bcub.ro

Introducere

În contextul exploziei de informații la care suntem martori, fie că dorim sau nu, pentru a ține pasul cu vremea, e nevoie de instrumente capabile să facă ordine în haos pentru satisfacerea nevoii generale de informare. Din ce în ce mai mult asaltate de o diversitate de utilizatori/căutători de informații, bibliotecile sunt instituțiile care și-au asumat misiunea de a oferi acces la varii categorii de informații dar și alte servicii, de la informația strict bibliografică, specifică funcției lor tradiționale, la servicii destinate comunității cărora le aparțin.

Tehnicile activității de bibliotecă, precum și adresabilitatea bibliotecilor s-au schimbat în timp, preocuparea pentru ordonarea cunoștințelor umane fiind constantă, începând din Evul Mediu. Câteva minți luminate din „întunecatului Ev Mediu” - secolele al XV-lea și al XVI-lea - au cutezat să adune la un loc producția de carte tipărită, cu alte cuvinte, suma cunoașterii umane, în lucrări a căror anvergură are darul să ne surprindă astăzi (1,2,3,4). Dacă opera primilor trei era limitată de naționalitatea autorilor, al patrulea, Conrad Gesner, autorul monumentalei lucrări „*Bibliotheca Universalis*”, a alcătuit o operă de uriașă erudiție, ce includea literatura universală publicată de la inventarea tiparului, cărți tipărite în limbile, și ele universale, ale științei de atunci: latină, greacă, ebraică (Havu, 2005).

În secolul al 16-lea cuvântul *bibliotheca* avea și semnificația de inventar al tuturor cărților scrise vreodată

fie pe un anumit subiect, fie de toți autorii unei anumite nații. Gesner i-a dat un sens nou, mai universal. Se pare că atunci când își scria opera, Gesner se gândea la biblioteca din Alexandria. Intenția lui Gesner era aceea de a asigura conservarea cunoștințelor umane din toate timpurile în *Bibliotheca* sa. În plus față de universalitate, opera sa avea și un caracter sistematic, volumul al doilea conținând o detaliată clasificare a cunoștințelor.

Prima parte (*Bibliotheca Universalis, sive Catalogus omnium scriptorum locupletissimus, in tribus linguis, Latina, Graeca, et Hebraica*) cuprinde o listă alfabetică de 3.000 de autori aranjați după prenume, numele de familie sau epitele fiind ordonate într-un index separat. Un Appendix conține mențiuni ale operelor altor 2.000 de autori. Cele aproximativ 5.000 de intrări ordonate alfabetic includ date bibliografice de bază pentru fiecare lucrare: titlul, locul și anul publicării, editura și formatul.

Sistemul de clasificare din partea a doua (*Pandectarum sive partitionum universalium*) pornește de la cele șapte arte liberale către categoriile de subiecte dominante între disciplinele universitare. Gesner le subdivide pe acestea în grupe principale numite *libri*, pe care le divide din nou în grupe secundare numite *tituli*, iar pe acestea, mai departe, dacă e necesar, în *partes*. În total sunt menționate peste 30.000 de concepte cu trimiteri încrucișate spre autorii din prima parte. Cele șapte *artes liberales* constau din: *trivium*: gramatică,

dialectică, retorică și poetică, urmate de *quadrivium*: aritmetică, geometrie, muzică și astronomie. Acestea sunt urmate de științele din curricula universitară medievală: astrologie; divinație și magie; geografie; istorie; arte mecanice; filosofie naturală; metafizică; filosofie morală; filosofie economică; politică. Comparația acestor categorii cu principalele clase din Clasificarea Zecimală Universală (CZU) va evidenția asemănarea dintre cele două sisteme de clasificare situate în timp la o distanță de trei secole.

Dacă misiunea bibliotecilor medievale era aceea de a depozita informația existentă în scopul conservării și predării ei posterității, mai mult decât de a o disemina, circulația ei având loc îndeosebi între erudiți sau teologi, gradual, tendința acestor instituții a evoluat spre accesul cât mai liber la informație al unor categorii din ce mai diverse de „căutători” de informații. „Democratizarea” accesului la informație a făcut necesară elaborarea unor reguli prin care cataloagele bibliotecilor să reflecte în mod organizat suma cunoștințelor deținute de colecțiile lor, dar și să răspundă cerințelor de informare ale cât mai multor posibili cititori, ulterior deveniți utilizatori, ai universului bibliografic existent în biblioteci.

Dacă inițial cataloagele bibliotecilor și implicit regulile de alcătuire a lor, erau orientate spre documentul catalogat și modul de reprezentare cu maximum de exactitate a acestuia de catalogator, mai mult decât spre nevoile

utilizatorului informației ce se putea extrage din fișa de catalog, cu timpul, utilizatorul potențial și comportamentul său au devenit centrul preocupărilor celor care alcătuiesc reguli de catalogare și cataloage de bibliotecă.

Prin urmare, pentru cine se fac reguli de catalogare? Ce avem în vedere când adoptăm un cod de catalogare sau altul? În ce măsură se ține cont de comportamentul utilizatorului când se decide adoptarea sau adaptarea unui sistem de reguli de catalogare? Mai este nevoie de catalogatori în condițiile catalogării derivate și partajate? Vom încerca în cele ce urmează să răspundem la aceste întrebări.

Nevoia de reguli de catalogare

Regulile de catalogare au trecut printr-un proces constant de revizuire și actualizare, de la primele norme stabilite de Sir Anthony Panizzi (1839) sau Charles Ami Cutter (1876) până în prezent. Inițial, fiind produsul muncii intelectuale a unei singure personalități, regulile de catalogare au ajuns să fie rezultatul eforturilor conjugate ale membrilor unor instituții sau grupuri de lucru internaționale (Frâncu, 2001).

După o serie de încercări de stabilire de reguli de catalogare de către American Library Association și Library Association din Marea Britanie, au urmat *Rules for Descriptive Cataloging in the Library of Congress* (1949), reguli publicate și adoptate de American Library Association. În 1953 s-a publicat raportul lui Lubetzky

intitulat *Cataloging Rules and Principles* (1953), un cod de catalogare bazat mai mult pe principii decât pe cazuri individuale, iar în 1960 același Lubetzky a publicat proiectul intitulat *Code of Cataloging Rules: Author and Title Entry* (1960).

Numeroase critici au atacat forma și conținutul acestor coduri într-o perioadă în care se pregătea un eveniment crucial: *Conferința Internațională asupra Principiilor de Catalogare desfășurată la Paris în 1961*, având ca rezultat documentul cunoscut de comunitatea internațională a bibliotecilor sub numele de *Statement of Principles* (1971). Expunerea de principii are în vedere mai ales cataloagele bibliotecilor enciclopedice cu colecții vaste. Concepte esențiale pentru activitățile de catalogare au intrat de atunci în limbajul curent al bibliotecarilor, unele încă prezente azi în limbajul profesiei: intrare principală, vedetă uniformă, autor persoană, autor colectiv.

În 1967 s-au publicat primele două versiuni ale *Anglo-American Cataloguing Rules* (AACR, 1967), una americană și una britanică. Acestea le-au urmat numeroase revizii impuse de diversificarea tipurilor de documente, a suporturilor de informații, ultima datând din 2002 (AACR2R, 2002).

Un alt moment istoric în evoluția regulilor de catalogare a fost Conferința internațională a experților în catalogare (International Meeting of Cataloguing Experts), organizată în 1969 la Copenhaga, din

■ Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare? ■

inițiativa IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions). Rezultatul acesteia a fost dezvoltarea unui standard internațional de catalogare - *International Standard Bibliographic Description* (ISBD(M), 1974); obiectivul era acela de a identifica componentele unei descrieri bibliografice, ordinea lor preferată și punctuația necesară. Prima ediție a ISBD(M) a apărut în 1974, fiind urmată de alte standarde specializate pe tipuri de documente.

Îndată ce descrierea bibliografică fusese standardizată, pe plan internațional s-a simțit nevoia unui format universal de schimb de date. Întrucât exista o varietate de formate bibliografice naționale, bibliotecile care ar fi dorit să folosească surse externe pentru a-și construi înregistrări proprii se confruntau cu problema multiplelor programe de conversie din formatele externe în propriul format. Dacă ar fi existat un format de schimb, atunci fiecare dintre biblioteci ar fi necesitat doar două conversii. La inițiativa programului IFLA numit *Universal Bibliographic Control*, bibliotecile naționale participante, au convenit să dezvolte un asemenea format.

Formatul UNIMARC (Universal MARC Format), este conceput conform standardului ISO 2709 și are ca scop principal facilitarea schimbului internațional de date bibliografice. Primul manual UNIMARC a fost publicat în 1987, o ediție secundă în 1994 și o a treia actualizare a sa în 2000. Revizuirea formatului

este o activitate permanentă, configurația sa actuală având caracteristici superioare față de versiunile precedente (de exemplu legătura dintre înregistrări prin utilizarea câmpurilor imbricate).

Odată cu publicarea sa, un număr important de biblioteci naționale l-au adoptat ca format național cu scopul evitării problemelor legate de conversie. Caracteristicile sale de format de schimb au permis utilizarea formatului UNIMARC în schimbul național de date, răspunzând astfel nevoii impuse de consorții de biblioteci, cataloage partajate, import-export de înregistrări bibliografice.

Ce este FRBR?

După cum se știe, Principiile de la Paris și apoi normele ISBD constituie fundamentele codurilor naționale și internaționale de catalogare. În anii din urmă s-a simțit nevoia creării unui cadru mai larg, cerut de dezvoltarea continuă a sistemelor informatice pentru procesarea datelor bibliografice, creșterea dimensiunilor bazelor de date și catalogarea partajată, diversificarea surselor de informații, comportamentul utilizatorului. Cadru a fost oferit de FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records), rezultatul unui studiu inițiat de un grup de experți IFLA (5). Scopul acestui studiu este să delimiteze - în termeni clar definiți - funcțiile îndeplinite de către înregistrarea bibliografică, ținând cont de diversele suporturi, de diversele aplicații și de diversele cerințe ale utilizatorilor.

În articolul intitulat „Brave new FRBR world”, Patrick Le Boeuf (2003) definește foarte clar ce este și ce nu este FRBR. Pe scurt, FRBR este:

- un model dezvoltat de un grup de experți din cadrul IFLA ca rezultat al unui studiu menit să ofere, în termeni clari și preciși, un cadru pentru o înțelegere comună despre ce trebuie să conțină o înregistrare bibliografică și ce se așteaptă de la înregistrarea bibliografică pentru a răspunde nevoilor utilizatorului;
- un model entitate-relație în care sunt definite un număr de clase (entități) relevante în contextul specific al cataloagelor de bibliotecă, caracteristicile (atributele) acestora și relațiile care pot exista între instanțe ale acestor clase:

1. prima grupă de entități conține *exemplarul (item)*, care este obiectul fizic, cartea sau orice material din bibliotecă, inclusiv piese de muzeu, hărți, muzică, resurse electronice, *publicația* identificată de un ISBN denumită *manifestare*, *conținutul intelectual* al publicației, numit *expresie*, și la un nivel foarte înalt de abstracțizare, *conținutul conceptual* care stă la baza tuturor versiunilor lingvistice, fie în limba originală, fie traduse, un lucru pe care un autor îl poate recunoaște ca fiind al său, numit *lucrare*.
2. a doua grupă de entități

■ Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare? ■

conține actorii care participă la producerea documentului, generic vorbind, *autorul persoană* sau *autorul colectiv*.

3. a treia grupă de entități spune despre ce poate fi lucrarea și poate să fie oricare din entitățile enumerate mai sus sau una din următoarele 4 speciale, folosite doar ca să exprime subiectul unei lucrări: *concept, obiect, eveniment, loc*;

- un model de referință, pentru că ne permite să avem aceeași structură în minte, să ne referim la aceleași concepte sub aceleași denumiri; ne permite să comparăm date structurate diferit (de exemplu Dublin Core cu ISBD sau descrieri non-ISBD cu descrieri ISBD, sau descrieri ISBD conform unor reguli de catalogare naționale diferite).

Vorbind despre ce nu este FRBR, Le Boeuf afirmă că nu este un model de date. Atributele definite pentru fiecare entitate sunt adesea prea generice pentru a permite implementarea modelului fără a-l rafina; nici o bază de date practică nu se poate dezvolta exclusiv pe baza acelor entități, atribute și relații definite în FRBR. De exemplu, FRBR menționează simplu că o instanță a entității Expresie are printre atributele sale un „titlu”. Care este natura reală a acestui titlu? Este el un titlu uniform? Este bazat pe titlul uniform pentru lucrări înrudite, cu elemente adiționale? Este cumva o formă de „titlu

propriu-zis” găsit pe un document? Ar trebui să fie controlat printr-o înregistrare de autoritate? etc. În procesul de dezvoltare a bazei de date adevărate, va trebui luată o decizie privind „titlul unei expresii”. Natura exactă a „titlului unei expresii” este în mod obișnuit definită prin regulile de catalogare. În definitiv, așa cum sugerează însuși numele, FRBR nu se referă la înregistrări de autoritate. Prin urmare, nu acoperă tot „universul” reprezentat de baza de date bibliografică. Sarcina de a dezvolta un model similar pentru înregistrări de autoritate îi revine Grupului de Lucru FRANAR (Functional Requirements and Numbering of Authority Records). Fuzionarea FRBR cu FRANAR va duce în cele din urmă la acoperirea întregului univers bibliografic.

Grupul de lucru FRANAR are ca sarcină extinderea conceptelor FRBR spre datele de autoritate și țintește elaborarea unui număr internațional standard pentru datele de autoritate - International Standard Authority Data Number (ISADN).

Mai recent, există un grup de armonizare a modelului FRBR pentru informații bibliografice cu modelul CIDOC (Conceptual Reference Model) pentru informații din patrimoniul cultural. Întâlnirea inițială a grupului a creat cadrul de discuție între membrii grupului FRANAR și reprezentanții comunității de informații privitoare la muzee.

În afară de acestea, va mai dura încă mult până la

acoperirea în întregime a domeniului „subiectelor” și a altor abordări similare precum clasificarea. Așa cum se spune chiar în *Raportul final FRBR* (6) (Cap.1, p.4), „este necesară continuarea analizei entităților care reprezintă obiectul fișierelor de autoritate tematice (i.e. de subiect), al tezaurelor și al schemelor de clasificare, precum și a analizei relațiilor dintre aceste entități”.

Nefiind un model de date, FRBR înseamnă că nu poate fi „implementat” fără a fi mai întâi „tradus” într-un model de date și un format. S-au făcut câteva experimente care au dovedit că este posibil să se implementeze FRBR folosindu-se un format MARC. Dar formatele MARC au probleme când e vorba de legături reale, iar FRBR subliniază noțiunea de relații bibliografice, cel mai bine exprimate prin legături reale. În particular, cele mai multe formate MARC sunt destul de inadecvate pentru a exprima legături între înregistrări de autoritate. Noile instrumente precum XML par a fi mai convenabile în această privință.

Trebuie simplificată catalogarea? Cu ce preț?

Catalogarea, atât descriptivă, cât și pe subiecte, este menită să faciliteze accesul la informație al unor categorii cât mai diverse de utilizatori. Numeroase studii de utilizator efectuate în ultimii ani au relevat un adevăr în parte surprinzător, în parte așteptat: anumite informații existente în descrierea bibliografică - prezente în toate codurile de cata-

■ Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare? ■

logare - nu sunt considerate interesante pentru utilizatori. Aceștia, în general, citesc à travers înregistrarea bibliografică și nu-i interesează ediția sau formatul cărții. În momentul când efectuează căutarea în catalog, în circa 70% din cazuri folosesc titlul/cuvinte din titlu sau autorul drept chei de căutare, și rareori caută un subiect. Nu sunt interesați de relevanța rezultatului căutării și nu le pasă dacă dincolo de rezultatul afișat există documente mult mai utile pentru interesele lor de informare decât rezultatul primit ca răspuns la prima interogare.

Se impune, deci, simplificarea catalogării. Dar cu ce preț? Cui îi folosește această simplificare? Utilizatorilor superficiali, pentru care evaluarea rezultatului căutării este neimportantă, care ar dori să poată accesa toate documentele existente în bibliotecă în text integral, în urma unei căutări de tip Google, și pentru care, eventual, să existe o „piață” a subiectelor posibile în conformitate cu programa universitară, din care să-și aleagă lucrări „ready-made”. De parcă ei, dintre toți utilizatorii potențiali, sunt singurii pentru care trebuie să muncească mii de catalogatori, exercitându-și abilitățile intelectuale, etalându-și cunoștințele profesionale, astfel încât să răspundă exigențelor unor consultări relaxate, fără prea multe rigori, pe care ei, catalogatorii, trebuie neapărat să le anticipeze.

Lăsând ironia la o parte, pe lângă costurile incomparabil mai mari pe care le-ar pretinde acest tip de catalogare, nu tre-

buie uitat faptul că profesia de catalogator are ca efecte secundare, printre altele, educarea utilizatorului, formarea unor deprinderi intelectuale la utilizatorii serviciilor bibliotecii și satisfacerea unei game extinse de nevoi de informare. Avantajele pe care le oferă o catalogare completă, unor cercetători de exemplu, merită eforturi majore din partea catalogatorilor, gata oricând să-și folosească toate rezervele de timp și toate resursele intelectuale de care dispun pentru satisfacerea nevoii de informare, printr-un acces direct, rapid și cu un rezultat cât mai relevant în regăsirea informației.

Asasinarea catalogatorilor?

Teama că activitatea de catalogare trăiește sub amenințarea sfârșitului iminent și că, în condițiile în care din ce în ce mai multe agenții comerciale sunt gata să-și ofere serviciile, sau ale cataloagelor partajate, catalogatorii își vor pierde slujbele, a mai existat și în anii '80, când automatizarea bibliotecilor a devenit realitate. Atunci se vorbea despre reduceri de personal bibliotecar din perspectiva prejudecății că, odată instalate calculatoarele în bibliotecă, activitățile intelectuale umane se vor reduce drastic. Experiența a dovedit că nu e chiar așa, dictonul „garbage in - garbage out” fiind semnificativ pentru necesitatea controlului minții umane asupra tuturor proceselor automatizate din activitățile de bibliotecă.

Cu un ton radical, menit să alarmeze, Revelli (2005) vorbește despre nici mai mult nici

mai puțin decât „asasinarea catalogatorilor”, într-un articol recent din prestigiosul BBF (Bulletin des bibliothèques de France). Autorul citează exemple de utilizare a unor „paraprofesionali nonexperți” pentru activități de catalogare curentă, chiar în detrimentul calității catalogării, exemple de folosire a unor servicii specializate în catalogare descriptivă în 71% din bibliotecile universitare americane, sau evidențiază faptul că în 1999, în același tip de biblioteci se utilizau societăți de servicii pentru catalogare derivată, într-un procent de 84,5%, iar pentru catalogare originală de 67%.

Karen G. Schneider (1998), într-un articol din *American Libraries* are un nume pentru goana după resurse umane exterioare, „the McLibrary Syndrome”. În articolul citat, Schneider afirmă că bibliotecile au o menire diferită de aceea a librăriilor; „Librăriile nu se străduiesc neapărat pentru salvarea minunată care face bibliotecile atât de minunate... în bibliotecile noastre cărțile au valoare doar în măsura în care sunt semnificative pentru comunitățile pe care le servesc. Suntem strâns legați de nevoile și interesele idiosincretice ale celor pe care-i servim, pentru că suntem parte a acestor microcosmosuri”. Catalogatorii sunt și ei parte a comunităților pe care le servesc și pot determina cel mai bine modul în care membrii lor pot accesa în mod optim materialele deținute de bibliotecile lor. Mai mult încă, există situații în care catalogatorii sunt scoși din birourile lor și puși să lucreze

cu publicul. E bine să se țină cont de faptul că bibliotecarii specialiști nu sunt interschimbabili, susține Schneider. Ei au aptitudini, drepturi și preferințe. Dacă ar fi dorit să lucreze cu publicul, ar fi ales să devină bibliotecari de referințe. Nu există nici o garanție că un excelent catalogator poate face treabă bună la biroul de referințe. Evident, notează autoarea, este valabilă și reciproca, la fel de bine.

În condițiile catalogării derivate și partajate, nu e deloc de mirare că erorile lingvistice și cele de indexare fac să se vorbească despre „dezintellectualizarea catalogării”. O posibilă cauză a acestei situații poate fi inegalitatea calității surselor catalogării derivate, și una chiar mai profundă, superficialitatea cunoștințelor de catalogare, a fundamentelor care stau la baza activității în sine. Suntem într-un tot de acord cu Carpenter (1998), conform căruia, simpla studiere a normelor, fără a le înțelege rațiunile, „sfârșește prin producerea unui sentiment de inutilitate și un dezinteres pentru catalogare din partea studentului. Trebuie să se știe *de ce* catalogăm ceva și nu *cum*”.

În enumerarea părerilor pro și contra, Ravelli îi menționează pe Gorman și Oddy (1993), care sunt suporteri ai ideii că activitățile de catalogare și clasificare pretind o calitate profesională ridicată în prezent, față de trecut. Motivul n-ar fi doar multiplicarea suporturilor de informații și al formatelor, dar și necesitatea de a selecta cu mai mult dis-

cernământ datele importate sau recuperate. Prin urmare, gradul de complexitate a catalogării crește.

Concluzii

Regulile (noi) de catalogare sunt fără îndoială necesare. Ceea ce este absolut necesar însă, este ca acestea să aibă în vedere pe de o parte diversificarea suporturilor de informație, să trateze pe picior de egalitate descrierea bibliografică și punctele de acces la informație, să armonizeze din punct de vedere conceptual și al denumirii modelele structurale pentru totalitatea materialelor care ar putea face obiectul nevoii de informare, iar pe de altă parte să aibă în vedere un format sau un model de date cât mai prietenos cu catalogatorul.

Dacă la începuturile lor, bibliografiile și cataloagele de bibliotecă erau orientate spre păstrarea informației în vederea predării ei posterității, tendința actuală este marcată de punerea informației la dispoziția utilizatorului în timp real, resursele electronice fiind exemplul cel mai evident în acest sens.

Economia resurselor a generat tendința din ce în ce mai generalizată spre import-export de date, catalogare derivată, catalogare partajată, astfel încât asistăm în prezent la goana după resurse umane exterioare, cu consecințe nu întotdeauna benefice asupra calității cataloagelor de bibliotecă. Deficitul de calitate al cataloagelor se răsfrânge direct asupra regăsirii informației, o parte a informațiilor existente în colecțiile bibliotecilor fiind neconsultată și devenind astfel materie inertă

pentru care s-au cheltuit timp și efort intelectual la momentul catalogării. Pentru eliminarea acestui risc este imperios necesar controlul efectuat de specialistul catalogator, atât în catalogarea descriptivă cât și în indexare, pentru a adăuga valoare actului bibliotecar. Angajarea unor „paraprofesionali” care să introducă titlul și autorul într-un catalog, din prejudecata că, oricum, acestea sunt cheile de căutare predilecte înseamnă a găsi o soluție proastă unei probleme deocamdată falsă în contextul bibliotecar românesc. Mai grav, înseamnă a ignora regulile internaționale, reguli pe care, respectându-le, ne punem pe hartă și la rândul nostru, impunem respect în rândul utilizatorilor care ne respectă.

NOTE

1. Trithem, Johann. *Catalogus illustrium virorum Germaniae suis ingenii et lucubrationibus omnifariam exornantium*. Mainz, 1495.
2. Bale, John. *Illustrium Maioris Britanniae Scriptorum*. Ipswich, 1548
3. Doni, Anton Francesco. *Libreria ... Nella quale sono scritti tutti gli Autori vulgari con cento discorsi sopra quelli: Tutte le traduzioni fatte dell'altre lingue, ... Venezia, 1550.*
4. Gesner, Conrad. *Bibliotheca Universalis*. Tiguri, 1545-1555.
5. Raportul final în limba engleză este disponibil la: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>
6. Traducerea în limba română a raportului final este disponibilă la: <http://www.cimec.ro/Metodologice/Catalogare.htm#raportFRBR>

BIBLIOGRAFIE

1. AACR. *Anglo-American Cataloging Rules*. Prepared by the American Library Association, the Library of

■ Cui îi folosesc regulile (noi) de catalogare? ■

- Congress, the Library Association, and the Canadian Library Association: North American text. Chicago: American Library Association, 1967.
2. AACR. *Anglo-American Cataloguing Rules*. Prepared by the American Library Association, the Library of Congress, the Library Association and the Canadian Library Association: British text. London: Library Association, 1967.
3. AACR2R. *Anglo-American Cataloguing Rules*. Prepared under the direction of the Joint Steering Committee for Revision of AACR, a committee of the American Library Association, the Australian Committee on Cataloguing, the British Library, the Canadian Committee on Cataloguing, Chartered Institute of Library and Information Professionals, the Library of Congress. 2nd ed., 2002 revision. Ottawa: Canadian Library Association; London: Chartered Institute of Library and Information Professionals; Chicago: American Library Association, 2002.
4. BADE, David. *The Creation and Persistence of Misinformation in Shared Library Catalogs: Language and Subject Knowledge in a Technical Era*. Urbana: Graduate school of library and information science, University of Illinois, 2002.
5. CARPENTER, MICHAEL. Seymour Lubetzky as a teacher of cataloging. În: *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 25, nr. 2/3, 1998, p. 181-190.
6. CUTTER, Charles Ammi. *Rules for a Printed Dictionary Catalogue*. Washington, D.C.: Government Printing Office, 1876.
7. FRÂNCU, Victoria. Conferința de la Paris - moment crucial în evoluția regulilor de catalogare descriptivă: premise și consecințe. În: *Buletin ABIR*, vol. 12, nr. 4, 2001, p.7-9.
8. GORMAN, Michael; ODDY, Pat. Bibliographic standards and the library of the future. În: *Catalogue and Index*, nr. 110, 1993, p. 1, 4-5.
9. HAVU, Sirkka. *Conrad Gesner: father of bibliography*. 2005. Disponibil la: <http://www.fl.a.fi/frbr05/GesnerByHavu2005.pdf>. Accesat: 23.09.2005
10. *ISBD(M): International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications*. 1st standard ed. London: IFLA Committee on Cataloguing, 1974
11. Le Boeuf, Patrick (2003). *Brave new FRBR world*. Disponibil la: http://www.ddb.de/news/pdf/papers_leboeuf.pdf. Accesat: 29.09.2005
12. LUBETZKY, Seymour. *Cataloguing Rules and Principles; a Critique of the A.L.A. Rules for Entry and a Proposed Design for their Revision*. Washington: Processing Dept., Library of Congress, 1953.
13. LUBETZKY, Seymour. *Code of Cataloging Rules; Author and Title Entry*. Chicago: American Library Association, 1960.
14. PANIZZI, Anthony. Rules for the Compilation of the Catalogue. În: *Catalogue of Printed Books in the British Museum*, 1841, vol. 1, p. [v]-ix.
15. REVELLI, Carlo. *L'assassinat des catalogueurs*. În: *BBF*, vol. 50, nr. 4, 2005, p. 13-19
16. *Rules for Descriptive Cataloging in the Library of Congress*. Washington, D.C.: Library of Congress, Descriptive Cataloging Division, 1949.
17. SCHNEIDER, Karen G. *The McLibrary Syndrome*. În: *American Libraries*, vol. 29, nr. 1, January 1998, p. 66-70. Disponibil la: <http://www.cas.usf.edu/lis/comps/JF16comps.pdf>. Accesat: 27.09.2005
18. *Statement of Principles Adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October 1961*. Annotated ed. with commentary and examples by Eva Verona [et al.]. London: IFLA Committee on Cataloguing, 1971.

Seymour Lubetzky și moștenirea sa

Victor Duțescu

Autorul

Victor Duțescu este șeful Serviciului de Prelucrare a Colecțiilor la Biblioteca Națională a României.
E-mail: victor.dutescu@bibnat.ro

What in cataloging is meant to endure?

The question before us-we must make sure

The answer surely is easy to find

Quite simply it's Seymour

Lubetzky's mind

(Elaine Svenonius)

Seymour Lubetzky este aproape necunoscut printre bibliotecarii din România. Am făcut un mic sondaj printre colegi și, cu două excepții, acest nume nu le spunea nimic. Replica obișnuită a fost: „Nu este un polonez?” Așa este. Dar în același timp a fost un american care a ajuns cel mai important catalogator al secolului XX.

Lubetzky s-a născut la 28 aprilie 1898 în localitatea poloneză Zelva, aflată acum în Belarus. La 27 de ani emigrează în Statele Unite și, după studii de germanistică și biblioteconomie la “University of California, Berkeley”, s-a angajat ca bibliotecar la Sequoia National Park, iar între anii 1936-1942 a fost catalogator la „University of California, Los Angeles” (UCLA). În această perioadă publică o serie de articole prin care critica serios Regulile de catalogare ALA. În consecință, în 1942 este angajat drept consultant la Biblioteca Congresului, cu un contract pe 6 luni, pentru a analiza aceste reguli, însă rămâne la Biblioteca Congresului până în 1960. Când în 1949 apar Regulile de catalogare ALA (1), Lubetzky pune celebra întrebare: „Este necesară această regulă?”. Regulile ALA, pornind de la principiile lui Cutter, deveniseră stufoase, mult prea complexe, distorsionând principiile de la care plecaseră. Lubetzky

merge la origini, la ideile enunțate de cei doi mari catalogatori ai secolului XIX - Panizzi și Cutter. În 1951, ALA îi cere în mod oficial să analizeze ediția din 1949. Ca urmare, în 1953 el publică „Cataloging rules and principles” cu subtitlul „o critică a regulilor ALA”. După cum spune Michael Gorman (2) „cu simplitatea geniului, Lubetzky ieșind dintre copacii” regulilor stufoase „a văzut pădurea codului de catalogare”. Potrivit lui Lubetzky, fiecare regulă trebuie să fie în concordanță cu principiile catalogării, iar între reguli trebuie să existe o coerență maximă. Pornind de la aceste premise s-a apucat de unul singur să creeze un cod de catalogare. În 1956 este numit editor al Codului ALA revizuit și, în 1960, publică „Code of cataloging rules: un unfinished draft”, lucrare care a stat la baza „Principiilor de la Paris” din 1961. Când vorbim de aceste principii, de obicei, se pomenește numele Evei Verona, care evident a avut o mare contribuție, dar mult prea puțin de Seymour Lubetzky, care a pus bazele acestor principii, și este păcat. După cum îl portretiza Elaine Svenonius, care i-a fost o prietenă devotată în ultimii săi ani de viață, era un om de o mare modestie. De câte ori cineva îl lăuda, spunea că meritul nu este al său, ci al mentorilor săi, pe care îi pomenea mereu.

Un fapt anecdotic: printre puținele bagaje cu care venise în Statele Unite fusese și o vioară, Lubetzky fiind și un pasionat interpret la acest instrument. Puțin timp după aceea, cineva i-a furat vioara.

Întrebat de ce nu își cumpără alta, a răspuns că în această țară lumea ascultă muzica la radio și deci nu mai este nevoie de vioara sa.

Principiile de la Paris s-au dorit un cadru pentru realizarea primului cod de catalogare universal. Lubetzky, care dorea cu ardoare un astfel de cod, deși în fruntea comitetului ce trebuia să revizuiască blamatul cod ALA, a trebuit, în 1962, să părăsească acel comitet, fiind în minoritate. După cum spune Michael Gorman, „*realitatea a intervenit printr-o alianță nelegiuită între catalogatorii tradiționaliști*” și „*administratorii bibliotecilor (forțe ale întunericului și atunci și în războiul pentru AACR2)*” (3). Între timp devenise profesor la nou înființata facultate de biblioteconomie de la UCLA (School of Library Service), de unde se pensionează în 1967. Continuă însă să fie o prezență activă încă mulți ani, scriind diverse studii, participând la congrese naționale și internaționale.

Odată cu revizuirea Codului de catalogare anglo-american (AACR2), multe din ideile lui Lubetzky își găsesc locul, deși el nu este încă deplin mulțumit. De exemplu, utilizarea autorului colectiv o vede mult prea restrictivă, iar cea a titlului uniform (titlul „operei”) în cazul lucrărilor cu autor, inexistentă. De aceea, după ce laudă noul cod de catalogare, aduce o serie întreagă de argumente potrivit cărora AACR2 trebuie îngropat.

În 1998, Graduate School of Education and Information Studies, cum se numește acum facultatea la care predase

Lubetzky, a organizat un seminar în onoarea sa, cu ocazia împlinirii vârstei de 100 de ani, la care au participat mulți din marii teoreticieni ai momentului: Michael Gorman, Barbara Tillett, Elaine Svenonius, Mitch Freedman, Michael Malinconico. În 2001, Dorothy McGarry și Elaine Svenonius au publicat o culegere a celor mai importante lucrări ale sale, cu titlul „Seymour Lubetzky . Writings on the Classical Art of Cataloging”. Cu un an înaintea morții, Asociația Bibliotecilor Americane (ALA) i-a acordat cea mai importantă distincție - cea de membru onorific. Seymour Lubetzky a murit de insuficiență cardiacă la 5 aprilie 2003. Avea aproape 105 ani.

Deși cea mai mare parte a vieții a trăit-o în epoca catalogelor pe fișe, Lubetzky a trăit destul să apuce și epoca calculatoarelor și a Internetului și a accesului aproape instant la cataloage de bibliotecă aflate oriunde în lume, cataloage care, nici unul, nu înglobează încă, în totalitate, ideile sale.

Să vedem care este importanța lui Seymour Lubetzky pentru ce se întâmplă acum, la început de mileniu, în domeniul catalogării.

În 1961 scria:

“*Problema funcției intrării principale presupune recunoașterea faptului că*

(a) *materialele dintr-o bibliotecă - cărți, manuscrise, înregistrări sonore etc. - sunt reprezentări ale operelor autorilor, nu operele însele;*

(b) *o anumită operă poate fi reprezentată într-o bibliotecă în diferite forme sau ediții, sub diferite nume ale autorului și*

sub diferite titluri; și

(c) *catalogul unei biblioteci trebuie să fie conceput astfel încât:*

(1) *nu numai să arate dacă biblioteca are sau nu un anumit exemplar sau o anumită publicație, tipărită sub un anumit nume al autorului sau sub un anumit titlu, dar și*

(2) *să identifice autorul și opera reprezentată de exemplar sau publicație și să facă legătura nu numai cu diferitele opere ale autorului, ci și cu variatele ediții și traduceri ale operei.*

Deși acest al doilea obiectiv este sursa multor dificultăți în catalogare, a fost totdeauna recunoscut ca esențial pentru scopul de bază al catalogării - *să-l faci pe beneficiarul catalogului (angajat al bibliotecii sau cititor) să determine cu certitudine dacă biblioteca are sau nu o anumită lucrare, indiferent de numele autorului sau titlu, și să poată selecta ediția sau traducerea care va servi cel mai bine scopului său.*”

După cum se vede, ne aflăm în plin FRBR, cu 32 de ani înainte de a se pune problema „cerințelor funcționale”.

Ideea obsesivă a lui Seymour Lubetzky a fost aceea că într-un catalog trebuie să găsim **opera** unui scriitor și apoi diferitele versiuni, ediții etc. ale acelei opere. Este exact ce-și propune și FRBR-ul.

În 1969 Lubetzky preciza:

“*O carte vine pe lume ca un produs dihotomic - ca un obiect material sau ca un mediu utilizat să comunice opera intelectuală a unui autor. Deoarece cartea ca material înglo-*

bează și reprezintă opera intelectuală, cele două au fost confundate, și termenii sunt folosiți ca sinonime nu numai de către profan dar și de către catalogator. Astfel, catalogatorii se referă la autorul și titlul cărții în loc să se refere, mult mai corect, la autorul lucrării și la titlul cărții ce înglobează lucrarea.”

Este evident că cei care au formulat „Cerințele funcționale ale înregistrărilor bibliografice” au fost puternic influențați de Lubetzky. Barbara Tillett, una din autoarele FRBR-ului, scria:

„Oriunde mă întorc mă găsesc mergând pe poteca ce el a marcat-o pentru noi, și sper să fac dreptate viziunii sale privind sensul drumului - spre adevărate standarde de catalogare internaționale și reguli bazate pe principii...”

Și mai departe:

„Domnul Lubetzky ne-a văzut trecând de la cataloagele pe fișe la cataloagele online și în lumea Internetului și a ținut să ne reamintească faptul că tehnologia este doar un mijloc. Astăzi, mai mult decât oricând, trebuie să punem obiectivele catalogării în fruntea muncii noastre, nu numai pentru a-i ajuta pe beneficiari să găsească, să identifice, să selecteze și să obțină resursele bibliotecii, de orice fel ar fi (ceea ce reiterează „Cerințele funcționale pentru înregistrări bibliografice”), dar și, foarte important, să fie în stare să **colocheze înregistrările bibliografice ale resurselor relaționate.**

Un alt pas în recunoașterea validității ideilor lui Seymour Lubetzky au fost „Principiile de

la Frankfurt” din 2003. Păcat că doar cu patru luni înainte inima catalogatorului încetase să mai bată.

Să sperăm că acel cod de catalogare internațional, promis de IFLA, va ține cont de aceste principii și nu se va depărta, pierzându-se în reguli ne semnificative.

În fond, ce și-ar fi dorit Lubetzky în ultimă instanță? Ne spune Martha Yee de la UCLA. Un catalog trebuie să-i permită cititorului să găsească o anumită lucrare utilizând o combinație între numele autorului și titlu; căutarea atât după numele autorului cât și după titlu să se facă pe baza fișierelor de autoritate, astfel încât să aibă acces la toate variantele de nume sau titlu; rezultatul căutării să fie o listă cu toate expresiile operei și, de asemenea, liste separate cu lucrările despre operă sau lucrări înrudite, astfel încât beneficiarul catalogului să poată stabili liber care expresie sau manifestare îl interesează. Numai dorințe de bun simț.

Un catalog nu trebuie să fie o lucrare de referință împovărată cu informații, nici o simplă listă de titluri individuale, ci „un ghid al resurselor bibliotecii”.

Însă, după cum remarca autoarea, aproape nici unul dintre aceste deziderate nu pot fi realizate în prezent, datorită lipsei unui soft adecvat. Așteptăm vești de la OCLC, VTLIS Inc., de la australieni (AustLit), sau, de ce nu?, de la informaticienii români.

Un fapt îmbucurător și foarte interesant este acela că în ultimul timp, cei care doresc să organizeze informațiile biblio-

grafice de pe Internet au început să-și dea seama că utilizarea metadatelor nu este suficientă atât timp cât nu există principii clare de organizare a haosului. Așa că experiența catalogatorilor poate aduce avantaje imense. Pionieri în domeniu sunt (iarăși, pentru a câta dată?) cercetătorii de la OCLC.

Alături de Panizzi și Cutter - corifeii biblioteconomiei din secolul al XIX-lea -, Lubetzky, un secol mai târziu, este cel care, plecând de la principii clare, iar nu de la o compilație de reguli întâmplătoare, a clarificat scopurile unui catalog, indiferent de forma lui fizică, aducând ordine și rigoare. Fapt interesant, multe din ideile lui Lubetzky nu pot fi puse în practică decât în contextul existenței unor baze de date bibliografice și a fișierelor de autoritate, deși principiile le-a gândit în epoca mașinii de scris și a cataloagelor pe fișe.

NOTE

1. ALA cataloging rules for author and title entries. 2nd ed. Chicago: ALA, 1949.
2. Gorman, Michael. From card catalogues to WebPACS. Conference on Bibliographic Control in the New Millennium: Library of Congress, Nov. 15th, 2000.
3. Michael Gorman a fost editorul AACR2, așa că știe ce spune.

Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei?

*Maja Žumer
Gerhard J.A.
Riesthuis*

Autorii

Maja Žumer este profesor la Universitatea din Ljubljana, Department of library and information science and book studies.
E-mail: maja.zumer@ff.uni-lj.si

Gerhard J.A. Riesthuis este profesor la Universitatea din Amsterdam, Department of information science.
E-mail: Gerhard.Riesthuis@hum.uva.nl

1. FRBR: reexaminarea catalogării

1.1. Context

În 1961, ca rezultat al fundamentalei reexaminări la nivel internațional a teoriei și practicii de catalogare, s-au convenit așa-zisele Principii de la Paris (Expunerea de Principii, 1971). Al doilea pas important a fost dezvoltarea ISBD-urilor, care a început în 1971 cu Standardul Bibliografic Internațional pentru Publicații Monografice (ISBD(M)). Astfel au fost stabilite fundamentele pentru reguli de catalogare naționale și internaționale noi și revizuite.

Ultimele trei decade ale secolului trecut au adus schimbări fără precedent, atât în modul în care operează bibliotecile, cât și în nevoile și așteptările utilizatorilor. Informatizarea bibliotecilor, dezvoltarea de mari baze de date bibliografice, cataloagele colective și cele partajate, noile forme de publicare etc. au fost unele dintre evoluțiile revoluționare. În același timp, bibliotecile au avut de făcut față nevoii de a reduce costurile înalte ale operării, în particular ale catalogării.

IFLA a patronat Seminarul privind Înregistrările Bibliografice de la Stockholm, din 1990, care a abordat aceste probleme. Seminarul a recunoscut nevoia bibliotecilor de a reduce costurile catalogării și a identificat ca focar al cercetărilor viitoare satisfacerea nevoilor utilizatorilor, asociată cu folosirea diverselor tipuri de materiale și cu spectrul larg al noilor cerințe impuse înregistrărilor bibliogra-

fic. Astfel, una dintre rezoluțiile Seminarului a fost comandarea unui studiu „pentru a defini cerințele funcționale pentru înregistrările bibliografice”. Caietul de sarcini pentru studiu stipula scopul și cuprinderea acestuia: „să specifice în termeni limpezi funcțiile îndeplinite de către înregistrarea bibliografică, în ceea ce privește diversele suporturi, diversele aplicații și diversele cerințe ale utilizatorilor. Studiul trebuie să acopere întreg spectrul de funcții ale înregistrării bibliografice, în sensul cel mai larg, i.e. o înregistrare bibliografică care cuprinde nu doar elementele descriptive, dar și punctele de acces (nume, titlu, subiect etc.), alte elemente de „organizare” (clasificări etc.), precum și adnotările (FRBR, 1998, p. 2).

În 1992, Comitetul Permanent al Secțiunii de Catalogare a IFLA a acceptat termenii de referință și a desemnat un grup de studiu. Raportul final al studiului a fost acceptat la Conferința IFLA de la Copenhaga din 1997 și publicat în anul următor (FRBR, 1998, p. 2-3).

Grupul de studiu a descris scopul studiului astfel: „...să producă un cadru conceptual care să ofere atât o înțelegere limpede, precis exprimată și larg acceptată a ceea ce este acel ceva despre care înregistrarea bibliografică oferă informații, cât și ce ne așteptăm să realizeze înregistrarea bibliografică, pentru a răspunde nevoilor utilizatorilor” (FRBR, 1998, p. 2). Studiul avea două obiective. „Primul este acela de a oferi un cadru clar definit și

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

structurat pentru a corela datele existente în înregistrările bibliografice cu utilizatorii acelor înregistrări bibliografice. Al doilea obiectiv este acela de a recomanda un nivel minimal de funcționalitate pentru înregistrările create de agențiile bibliografice naționale” (FRBR, 1998, p. 7).

1.2. Catalogul descris printr-un model entitate-relație

Pentru modelul FRBR s-a folosit metodologia entitate-relație. Aceasta înseamnă că s-a definit un set de obiecte de interes, iar relațiile dintre acestea au fost inventariate. Apoi au fost identificate caracteristicile sau atributele importante ale fiecărei entități. Sunt trei grupe de entități. Grupa 1 de entități (fără nume comun, dar pentru care autorii acestui articol propun termenul de „entități bibliografice”) include *lucrarea*, *expresia*, *manifestarea* și *exemplarul*. Aceste entități reprezintă informația reflectată tradițional în partea formală catalogică a înregistrărilor bibliografice. Grupa a 2-a de entități („entități nominative”) cuprinde persoanele și colectivitățile responsabile pentru conținutul intelectual sau artistic, pentru producerea fizică și difuzarea sau păstrarea entităților bibliografice. A treia grupă („entități-subiect”) reprezintă subiectul lucrărilor și include *conceptul*, *obiectul*, *evenimentul* și *locul*. Dar și entitățile din prima și cea de-a doua grupă pot fi subiecte ale lucrărilor.

Relațiile servesc drept legături între entități, și facili-

tează utilizatorului navigarea în cadrul bazei de date bibliografice (catalogul) și chiar și în afara lui. Relațiile pot lega entități din diferite grupe, diferite entități ale aceleiași grupe, ca și instanțe de entități de același tip. Există, de pildă, o relație între o lucrare și toate expresiile derivate din ea (entități din aceeași grupă) sau o relație dintre autor (nume) și o lucrare, ca exemple de entități din grupe diferite. Relația dintre toate expresiile unei lucrări (e.g. traduceri) este o relație între entități de același tip.

Studiul identifică patru sarcini generice, pe care utilizatorii le efectuează în timpul consultării: „a găsi [find] entitățile care corespund criteriilor de căutare formulate de către utilizator (adică să se localizeze o singură entitate sau un set de entități într-un fișier sau într-o bază de date, ca rezultat al căutării, folosind un atribut sau o relație a entității); a *identifica* [identify] o entitate (adică să se confirme că entitatea descrisă corespunde entității căutate sau să se distingă între două sau mai multe entități cu caracteristici similare); a *selecta* [select] o entitate care este corespunzătoare nevoilor utilizatorului (adică să se aleagă o entitate care corespunde cerințelor utilizatorului în ceea ce privește conținutul, formatul fizic etc. sau să se respingă o entitate ca nefiind corespunzătoare nevoilor utilizatorului); a *dobândi* sau a *obține* [obtain] acces la entitatea descrisă (adică a se dobândi o entitate prin cumpărare, împrumut etc. sau a accesa în mod

electronic o entitate printr-o conexiune online la distanță)” (FRBR, 1998, p. 82).

Associazione Italiana Biblioteche (AIB, 1999) și Svenonius (2000) au exprimat nevoia de „a *naviga*”, ca o sarcină-utilizator suplimentară. În opinia noastră, navigarea nu este o funcție a catalogului, ci o facilitare necesară a OPAC-ului pentru a îndeplini funcțiile catalogului, și nu este un scop în sine. Admitem că navigarea este posibilă doar dacă toate informațiile și relațiile dintre entități sunt prezente în catalog: e.g. două expresii ale aceleiași lucrări nu pot fi recunoscute ca atare, decât dacă au același titlu sau există informații explicite despre lucrarea din care sunt derivate.

1.3. Revoluție sau evoluție: cele două părți ale FRBR

După cum spuneam mai sus, studiul are două obiective: a) să furnizeze un cadru structurat și clar definit, pentru asocierea datelor ce sunt consemnate în înregistrările bibliografice cu nevoile utilizatorilor acestor înregistrări, și b) să recomande un nivel minimal de funcționalitate pentru înregistrările create de către agențiile bibliografice naționale. Primul obiectiv este discutat în capitolele 2-6 ale FRBR, iar al doilea în capitolul 7.

Cele două părți sunt - în multe privințe - foarte diferite. În prima parte - ce discută cadrul structural - modelul FRBR este revoluționar. Catalogul (informatizat) nu este văzut ca o secvență de înregistrări bibliografice, ordonate conform unor

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

reguli stricte sau ca o replică pe computer a catalogului tradițional pe fișe, ci mai degrabă ca o rețea de entități conectate, ce permite utilizatorului să se folosească natural de toate funcțiile catalogului, menționate în FRBR: „luând - pentru prima oară - în considerare un catalog strict electronic, organizat ca o structură în rețea și nu doar re-propunând în formă electronică catalogul manual, care - dimpotrivă - este organizat într-o manieră liniară” (Weston, 2000). În principiu, valorile tuturor caracteristicilor (atributelor) tuturor entităților sunt disponibile ca puncte de acces, fără tradiționala restricție la trei valori pentru fiecare atribut al unei descrieri individuale. Capitolul 6 conține patru tabele, care discută importanța caracteristicilor (atributelor) și a relațiilor fiecărei entități pentru cele patru sarcini menționate. Importanța este exprimată prin trei grade: mare, moderată și scăzută. Câteva exemple: *titlul* unei lucrări e considerat a avea valoare mare pentru *găsirea* unei lucrări, așa cum are o valoare mare și relația *componentă dependentă*. *Publicul-țintă* are o valoare scăzută pentru această sarcină, iar *forma lucrării* are o valoare moderată. Relațiile dintre o lucrare și *persoanele/colectivitățile* responsabile pentru lucrare au o valoare mare pentru sarcina *găsire*. Pentru sarcina *selectare*, atât *titlul* lucrării cât și *forma* lucrării au o mare valoare. *Limba* expresiei are o valoare moderată pentru sarcina *găsire*, dar are o valoare mare pentru sarcinile *identificare* și

selectare.

Modelul discutat în prima parte a FRBR sugerează o abordare orientată spre lucrare, iar aceasta înseamnă că relațiile dintre înregistrările bibliografice și cele de autoritate ar trebui reevaluate (Eversberg, 1998). Le Boeuf (2001b, p. 18) spune: „Nu mai există <<regula celor trei>>? Nu mai există principiul <<o carte în mână, o înregistrare>>? Nu mai există <<înregistrări de autoritate>> ca atare (măcar pentru titlurile uniforme)? Codurile de catalogare, ISBD-urile și MARC-urile repuse în discuție? Acestea nu sunt <<modificări minore>>, sunt un cutremur! Întreg peisajul cu care erau obișnuiți catalogatorii se prăbușește. De fapt, ca să fim onești, FRBR nu cheamă explicit la o asemenea revoluție; dar o asemenea revoluție derivă logic din FRBR. Putem numi FRBR o <<revoluție tăcută>> - sau o bombă cu ceas”.

A doua parte a studiului FRBR este diferită. Ea dă nivelul minimal de funcționalitate pentru bibliografiile naționale și conține nouă tabele care specifică elementele de date și relațiile care ar trebui incluse - ca un minim - în înregistrările unei bibliografii naționale. Lista acestor elemente este - mai mult sau mai puțin - similară canonului tradițional al celor mai multe reguli de catalogare, și conține doar caracteristicile considerate a avea valoare mare în listele din capitolul 6, pentru una din cele patru sarcini ale catalogului. Chiar și cu această restricție, există câteva consecvențe (e.g. la rolul titlu-

lui/titlurilor). Discutarea acestei chestiuni nu intră în intențiile acestui articol și trebuie tratată separat, dar vezi Byrum și Madison (2000, p. 26-28 și 45-47).

2. Reacții la FRBR

Studiul FRBR a provocat răspunsuri prompte din partea bibliotecarilor. Două evenimente ar trebui menționate în particular: ELAG (European Library Automation Group [Grupul European pentru informatizarea Bibliotecilor]) a organizat patru ateliere consecutive: „Modelul bibliografic obiectual FRBR”, la seminarul ELAG de la Haga, Țările de Jos (25-27 martie 1998), „Modelul IFLA pentru înregistrările bibliografice”, la seminarul ELAG de la Bled, Slovenia (21-23 aprilie 1999), urmate de un alt atelier, intitulat „FRBR: e momentul acțiunii pentru ELAG”, în 2000 (12-14 aprilie, la Paris) și „Ce beneficii așteptăm de la un catalog informatizat bazat pe FRBR” (6-8 iunie, la Praga, Cehia). Celălalt eveniment a fost „Seminario FRBR” organizat de către Secțiunea de Catalogare și de către Secțiunea Toscană a Associazione Italiana Biblioteche, la Florența, între 27 și 28 ianuarie 2000 (Seminario FRBR, 2000). Aceasta a fost prima conferință dedicată exclusiv FRBR-ului.

Primele discuții în ELAG au început imediat după ce studiul a fost publicat. La început ele s-au axat pe investigarea detaliată a modelului, pe evaluarea posibilităților lui beneficii viitoare și pe identi-

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

ficarea cercetărilor și dezvoltărilor viitoare. Printre concluzii, cele mai importante au fost: a) multe vor trebui să se schimbe (e.g. regulile de catalogare vor trebui revizuite) și b) modelul va trebui verificat în practică. Discuțiile din 1999 s-au focalizat asupra investigării detaliate a entităților, în particular a celor din prima grupă. Concluzia a fost că, în realitate, sunt șapte nivele, deoarece părțile lucrărilor, expresiilor și manifestărilor ar trebui introduse ca nivele intermediare separate. În plus, a apărut recomandarea pentru un nivel suplimentar, o așa numită „pălărie de vârf” [top hat], care să descrie lucrarea originală din care alte lucrări sunt derivate (Grinnen, 1999; Holm, 1999). Aceeași concepție a fost susținută de Yee (2000); ea a introdus șase nivele ierarhice (superlucrare, lucrare, versiune, ediție, aproape-echivalent, exemplar). Recomandarea ELAG 1999 a fost retrasă în 2000, cu comentariul că același obiectiv poate fi obținut prin introducerea unei relații orizontale („în relație cu” sau „derivată din”) între lucrări. Discuția s-a focalizat pe comparația dintre două modele FRBR și ICOM/CIDOC (N. Crofts, 2001), modelul obiectual provenit din comunitatea muzeologică. Concluzia a fost că, deși există unele diferențe metodologice între modele, provenind mai ales din diferența domenală (biblioteci și muzee), există suficiente similități pentru ca o viitoare fuziune să fie fezabilă. Discuțiile din 2001 s-au focalizat pe

implementarea modelului în (viitoare) sisteme informatice de bibliotecă. Din pricina complexității modelului, au fost propuse prototipizări suplimentare, mai ales în zonele prezentării și conexiunilor. Un punct important a fost de asemenea descrierea a două proiecte independente (danez și norvegian/finlandez), având ca scop crearea automată de înregistrări FRBR din înregistrări MARC existente. Proiectul norvegian/finlandez este descris de Hegna și Murtomaa (2002).

Discuțiile de la „Seminario FRBR” din Florența s-au focalizat întâi asupra modelului însuși, subliniind faptul că nivelul expresiei s-ar putea să trebuiască divizat și mai mult, deoarece expresii pot fi derivate din expresii anterioare sau, alternativ, pot diferi de expresia originală doar prin suport. Altă concluzie a fost că - mai ales la început - implementarea modelului FRBR va duce la mai multă muncă. Participanții la Seminario au mai sugerat că „navigarea” ar trebui adăugată la cele patru funcții ale catalogului. Așa cum am menționat anterior, navigarea este, în opinia noastră, o facilitare necesară a OPAC-ului, nu a catalogului.

Primele reacții, chiar menționând unele probleme și deficiențe ale modelului, sunt, în general, mai degrabă favorabile, subliniind că el este o bună bază pentru proiectarea unei baze de date relaționale și, mai ales, că este o nouă perspectivă conceptuală asupra catalogării.

În cartea sa *The*

Intellectual Foundation of Information Organization [Fundamentele Intellectuale ale Organizării Informației], Svenonius (2000) discută - în capitolul intitulat *Obiectivele Bibliografice* - și obiectivele formulate în FRBR. Concluzia ei este că „Enunțul IFLA este, în același timp, oportun și relevant, în generalizarea prin care cuprinde și materialele non-book și agențiile informaționale altele decât bibliotecile, în modernizarea terminologiei și în rezolvarea ambiguităților. Totuși, altă schimbare îl face oarecum problematic - unificarea obiectivelor tradiționale de regăsire și colocare. Obiectivul tradițional al *regăsirii* spune că ceea ce trebuie găsit este un anume document cunoscut, în timp ce obiectivul colocării spune că ceea ce trebuie găsit este un set de documente, definit prin criterii precum autor, lucrare sau subiect (pagina 17, italicele din Svenonius). Documentele sunt pentru Svenonius ceea ce manifestările sunt în FRBR. Astfel ea aduce două modificări primului obiect al FRBR. Înlocuiește entitățile prin documente - i.e. una din entitățile definite în FRBR, manifestările - și redefinește funcția generală de găsire din FRBR: ea definește *a găsi* prin căutarea unui anume document, iar *a coloca* prin căutarea tuturor documentelor care partajează o valoare comună a unui atribut. Funcția *a găsi* - așa cum este ea definită în FRBR - cuprinde atât funcția de regăsire cât și cea de colocare din cataloagele clasice: „a găsi [find] entitățile care co-

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

respund criteriilor de căutare formulate de către utilizator (adică să se localizeze o singură entitate sau un set de entități într-un fișier sau într-o bază de date, ca rezultat al căutării, folosind un atribut sau o relație a entității)” (FRBR, 1998, p. 82).

În contextul FRBR, acolocarea nu e menționată deloc. Văzută din perspectiva catalogului ca bază de date, acolocarea este doar o funcție „a găsi” auxiliară, din catalogul tradițional, cu fișe. Din pricină că nu puteau fi suficiente puncte de acces într-un catalog cu fișe, înregistrările asociate erau plasate împreună, pentru a depăși limitările. Acest mecanism permitea utilizatorilor să identifice o înregistrare bibliografică folosind oricare dintre punctele de acces furnizate, iar apoi să baleieze înregistrările adiacente pentru a identifica înregistrări asociate. Catalogul informatic este o bază de date fără o ordine intrinsecă a înregistrărilor, așadar, fără coloare. Dacă sunt disponibile suficiente puncte de acces și dacă căutarea după mai multe criterii simultan este permisă, utilizatorii pot oricând să regăsească înregistrările relevante. Pe de altă parte, ordinea înregistrărilor este foarte importantă la afișarea rezultatelor unei interogări. O ordine semnificativă a înregistrărilor returnate permite utilizatorului să baleieze eficient lista, pentru a evalua relevanța rezultatului, dar și pentru a *identifica, selecta și obține*. Pentru a rezuma: în catalogul cu fișe, coloare este încorporată chiar

atunci când acesta este creat, în timp ce într-un catalog informatic, ordonarea (i.e. coloare) este efectuată după interogare.

Găsirea unei anume manifestări a unei anume lucrări ce există în multe manifestări, reprezentând multe expresii a fost - și este - o problemă reală într-o bibliografie tipărită sau un catalog pe fișe. În aceste sisteme, multe descrieri ale multor manifestări trebuie puse într-o ordine pe care utilizatorul să o înțeleagă, altminteri acesta este pierdut. Titluri uniforme, vedete de lucrare și referințe sunt necesare pentru a face posibilă obținerea unei astfel de ordonări folositoare, și pentru a face căutarea posibilă. Într-un catalog pe fișe: fără ordine nu există căutare. Un fișier bibliografic online n-are, însă, nici o ordine intrinsecă; și nici nu are nevoie. Este un inventar cu indexuri, așa cum recunoaște și regretă Carpenter (2000).

Ar fi deja o mare îmbunătățire dacă funcția „a găsi” - așa cum e ea definită în Capitolul 7 al FRBR - ar fi implementată deplin în catalogele noastre. Acesta ar însemna - printre altele - ca „regula celor trei” să fie abandonată și că, atunci când o manifestare conține mai mult de o lucrare, toate lucrările sunt făcute accesibile. În descrierea efortului lor de a converti înregistrări MARC la FRBR, Hegna și Murtooma (2002) regretă curenta respectare inconsecventă a regulilor de catalogare (e.g. în titlul original, limba, codurile de relație, înregistrarea lucrărilor separate într-o singură manifestare etc.).

3. FRBR și utilizatorii catalogului

3.1. FRBR și elaboratorii catalogului

Interesant, marea majoritate a lucrărilor bazate pe FRBR s-au focalizat pe testarea adecvării modelului la descrierea diverselor tipuri și feluri de materiale de bibliotecă. Această abordare a fost probabil suplimentar încurajată de faptul că a doua parte a studiului FRBR este devotată inventarierii elementelor minimale de date cerute înregistrărilor agențiilor bibliografice naționale. Lista corespunde practic practicii curente și poate fi mapată perfect pe structura UNIMARC, dând astfel impresia că modelul n-a schimbat nimic. Așa să fie oare?

La Simpozionul Lubetzky (18 aprilie 1998) (Future, 2000), FRBR a fost menționat de trei ori, dar mai mult sau mai puțin în trecere. Remarcabil, având în vedere că una din temele simpozionului era „cercețări curente în catalogare”. În comunicările ce tratau această temă, FRBR n-a fost menționat de loc. Totuși, unele rezultate din aceste comunicări sunt relevante pentru subiectele discutate în FRBR.

Layne (2000) găsește că șase patternuri principale ar putea fi dezirabile pentru accesul la lucrările de artă. În ordine descrescătoare a frecvenței, acestea sunt:

1. atribute legate de persoane, inclusiv numele ca un atribut (ar trebui, de pildă, să putem căuta „pictori ruși din secolul XX”);

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

2. tip de lucrare, subdivizat sau calificat după dată și loc;
3. subiect sau lucrare literară asociată;
4. titluri (însemnând creator plus titlu) de lucrări specifice;
5. stil
6. tehnică sau material.

În acest context, o altă comunicare de la Simpozionul Lubetzky este relevantă. Michael Carpenter (2000) recunoaște: „Cu descrierile bibliografice autonome plus „punctele de acces”, avem, în esență, un registru cu un index.” Și, mai departe: „Catalogul registru-index nu se pretează la aranjarea intrărilor într-un mod care să îndeplinească satisfăcător a doua funcție a catalogului. Totuși, el satisface admirabil primul obiectiv.” Prin prima și a doua funcție a catalogului se înțeleg cele două funcții menționate sub 2.1 și 2.2., din așa numitele Principii de la Paris (1).

Carpanter își încheie comunicarea cu câteva remarci despre catalogul de mâine. Acesta trebuie să prezinte toate lucrările unui autor într-un aranjament folositor, atunci când utilizatorul caută un autor anume. Dacă se caută după titlu, toate edițiile lucrării ar trebui prezentate, dacă există o singură lucrare cu acel titlu; dacă sunt mai multe lucrări cu titlul căutat, utilizatorul ar trebui să poată alege lucrarea care-l interesează, și să i se prezinte toate edițiile acelei lucrări. „Vom lucra atunci cu un catalog care, ca un minimum, este fidel Principiilor de la Paris” (Carpenter, 2000).

După cum am arătat mai sus, colocarea obținută pe baza complementarelor și a regulilor de ordonare a fost un instrument necesar doar pentru cataloagele cu fișe, deoarece nu existau posibilități de căutare. Prezentarea rezultatelor unei căutări într-o anumite ordine nu este necesară pentru funcția „*a găsi*”, dar este importantă pentru funcțiile „*a identifica*” și „*a selecta*”. Din moment ce, de pildă, titlul original al traducerilor este stocat în registru și indexat, toate traducerile pot fi regăsite prin căutarea după autor și/sau titlul original. Singura alternativă este căutarea după cuvinte-cheie în înregistrările complete. Dezavantajul este că precizia căutării după cuvinte-cheie este mult mai mică. Pentru lucrări precum Biblia, căutarea după combinații de subiect, dată, limbă, cuvinte din titlu și altele asemenea pot fi folosite pentru a regăsi manifestările unei anume expresii.

Pentru noi este o reală întrebare dacă foarte costisitoarea furnizare de titluri uniforme etc., doar pentru funcții de prezentare (afișare) în OPAC, merită banii. Cine va căuta după numele *Goethe*, *Wolfgang* și apoi va dori o listă plăcut ordonată a tuturor manifestărilor tuturor expresiilor tuturor lucrărilor disponibile în *Die Deutsche Bibliothek*? Carlyle (2001) arată că utilizatorii adesea preferă altă ordine decât cea oferită prin tradiționala abordare a vedetei uniforme de autor + vedeta uniformă de titlu.

3.2. FRBR și noua generație de cataloage

Au fost foarte puține discuții despre cum vor arăta noile cataloage, proiectate conform FRBR, și ce impact vor avea asupra utilizatorilor și asupra modului în care aceștia folosesc catalogul de bibliotecă. Într-un exemplu (Noerr et al., 1999) care derivă din discuțiile ELAG din 1999, autorii inventariază posibilele avantaje pentru utilizatori: mai multă standardizare și control asupra diverselor indexuri, grupare și relaționare intuitivă între entități, navigare facilitată și integrarea diversilor suporti.

N-ar trebui să fie o surpriză faptul că bibliotecarii formați în catalogarea tradițională găsesc modelul FRBR dificil. Există probleme cu terminologia și definițiile entităților. După cum raportează Kirsten Strunck (1999), chiar și studenții „găsesc prea complicat de operat cu entitățile abstracte ale modelului, din moment ce nu poți studia aceste entități per se. Ei găsesc că definițiile entităților sunt academice și eterice”.

Le Boeuf (2001a și 2001b) explică această atitudine prin faptul că actualele noastre cataloage se bazează încă pe Principiile de la Paris și sunt de fapt o replică a catalogului cu fișe, un model care nu mai este adecvat contextului informatic. Într-o expunere a lucrărilor asupra FRANAR (Functional Requirements And Numbering for Authority Records [Cerințele Funcționale și Identificarea Înregistrărilor de Autoritate]; acesta este un proiect ce continuă FRBR),

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

Bourdon (2001) notează că membrii grupului de lucru - toți bibliotecari - au dificultăți să lucreze cu modelul entitate-relație, care este subiacent FRANAR-ului, ca și FRBR-ului.

Dacă bibliotecarii și viitorii bibliotecari găsesc modelul FRBR dificil, ne putem pune întrebarea dacă utilizatorii nu-l vor găsi încă și mai dificil. Utilizatorii sunt obișnuiți cu cataloagele curente (cu toate defectele lor, admitem) și vor găsi noile entități încă și mai stranie. Catalogul FRBR va fi un instrument foarte diferit.

Modelul FRBR este promovată de către IFLA. Obiectivul 3 al Planului Strategic 2001-2003 a Secțiunii de Catalogare sună astfel: „să promoveze studiul *Cerințele Funcționale pentru Înregistrările Bibliografice* (FRBR) și recomandările sale și să întreprindă acțiuni derivate din acesta de dezvoltare a noi standarde descriptive pentru puncte de acces și de dezvoltare a unei noi abordări a universului bibliografic” (IFLA Section on Cataloguing, 2002).

Așadar, era de așteptat ca dezvoltatorii și furnizorii de soft pentru sistemele informatice de bibliotecă să perceapă ca o necesitate încorporarea FRBR în sisteme viitoare. Aceasta s-a adevărit: mai mulți producători au pregătit deja prototipuri și încă și mai mulți planuiesc să înceapă dezvoltarea în viitorul apropiat.

Prin urmare, nu există cale de întoarcere. Cataloagele actuale nu sunt ușor de folosit, așa cum Borgman afirmă în două

articole faimoase (1986 și 1996): „cataloagele online sunt dificil de folosit, deoarece concepția lor nu încorporează suficientă înțelegere a comportamentului de căutare... (ar fi bine) să rămânem la modelul catalogului cu fișe pentru cataloagele online”. Utilizatorii vor folosi noile cataloage și ar trebui să fim siguri că aceste cataloage își vor îndeplini misia: „a răspunde mai eficient unui spectru mai larg de necesități și de așteptări ale utilizatorilor” (FRBR, p. 1).

4. Propuneri pentru proiectarea OPAC-ului: consecințe pentru proiectarea interfeței

4.1. Obiectivele proiectării OPAC-ului

Pentru utilizator, modelul FRBR ar trebui să fie implementat într-o manieră transparentă, fără o folosire explicită a terminologiei sau a conceptelor. Utilizatorul n-ar trebui să se confrunte cu diferențele fine dintre expresii și manifestări, nici cu problema ierarhizării expresiilor și nici cu frontierele unei lucrări.

De fapt, modelul FRBR oferă mai multe puncte de acces și, mai presus de orice, relațiile permit cea mai importantă facilitare a unui OPAC: navigarea în interiorul catalogului și în cadrul întregului univers bibliografic.

Una din caracteristicile importante ale modelului FRBR este că diviziunea tradițională între înregistrările bibliografice și cele de autoritate a dispărut;

a fost înlocuită cu o rețea de entități interrelaționate, cu relațiile servind drept legături între entitățile diverselor grupe (e.g. între entități bibliografice și apelațiuni reflectând auctoritate), între diversele nivele de entități bibliografice în cadrul aceleiași grupe (e.g. între lucrări și expresii). Va fi interesant de văzut cum proiectul FRANAR va elabora în continuare aceste chestiuni.

Vor trebui să fie proiectate noi OPAC-uri. Vor fi diferențe importante în capacitățile de căutare și în modul în care informația bibliografică este prezentată pe ecran. Dar trebuie notat că implementarea formală a modelului nu schimbă nimic, decât în cazul în care catalogorii își schimbă fundamental practicile (mai ales implementarea tuturor relațiilor). Navigarea nu poate fi îmbunătățită dacă relațiile între entități nu sunt consemnate, iar regăsirea înregistrărilor bibliografice nu este considerată ca obiectivul major al catalogării. Starea actuală a cataloagelor poate fi atribuită faptului că regulile curente de catalogare încă reflectă tehnologia catalogului pe fișe și sunt adecvate aceluși scop. Chiar și formatele MARC au păstrat caracteristicile fișelor. Mai ales la începuturi, scopul formatelor MARC era să facă distribuirea fișelor de catalog mai eficientă (Hegna et al., 2002, p. 35). Prea multă informație în înregistrările MARC este adecvată afișării și nu poate fi căutată eficient.

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

4.2. Funcționalitatea de căutare

OPAC-urile ar trebui să faciliteze utilizatorului regăsirea înregistrărilor care conțin oricare valoare a unui atribut, oricare parte a unei valori de atribut sau oricare combinație de valori de atribut. Acestea se pot obține (și se obțin în cataloagele actuale) prin căutarea după un șir de caractere în cadrul unui anume punct de acces, căutarea unei combinații de puncte de acces sau prin căutare oriunde în înregistrare. Chiar dacă nu susținem căutarea după cuvinte cheie drept panaceu, aceasta este adesea singurul mijloc de a accede la informația care a fost consemnată în câmpuri nestructurate, precum, de pildă, notele. Dacă modelul FRBR este implementat complet, nevoia de căutare după cuvinte cheie va scădea mult.

Ar trebui să fie posibil să navighezi către informația asociată direct din înregistrările afișate (bibliografice sau de autoritate). Prin urmare, trebuie folosit un mecanism de conectare a informațiilor relaționate, atât în cadrul catalogului, cât și în afara lui. Cel mai probabil, aceasta se va face sub formă de hiperlegături, un mecanism care s-a dovedit eficient și intuitiv și, drept rezultat, este acceptat ca standard de facto. În timp ce legăturile hipertextuale sunt pe larg folosite și acceptate ca tehnică de legare a valorilor de atribut, ar trebui să fie de asemenea și un mecanism de legare a entităților în întregime (e.g. legarea unei lucrări cu toate lucrările asociate sau cu

toate expresiile sale). Utilizatorul ar trebui să obțină informația că există entități asociate și să aibă o modalitate simplă de a cere o listă a acestora, probabil făcând click pe un buton.

Deși presupunem că vor fi folosite interfețe grafice, datorită convivialității lor și a largii acceptări, totuși unii utilizatori cu nevoi speciale vor trebui luați în considerare: cei cu dizabilități vizuale sau cei ce dispun doar de conexiuni foarte lente sau nesigure. Ambele grupuri vor avea nevoie de interfețe textuale; pentru cei cu dizabilități vizuale, acestea permit transcrierea în Braille sau sinteza vocală, iar cantitatea de date transmise pe rețea este redusă drastic. Proiectanții sistemelor viitoare vor trebui să includă ca o opțiune și o interfață textuală, fără să sacrifice mult din funcționalitate sau flexibilitate.

4.3. Afișarea în OPAC

După cum am mai menționat, modelul FRBR este - conceptual - dificil, mai ales deoarece modelul bazei de date de dedesubtul lui este nefamiliar celor mai mulți catalogatori și utilizatori, iar utilizatorii n-ar trebui să fie expuși la complexitatea sa. Datele (rezultatele interogărilor) ar trebui așadar să fie afișate într-o manieră transparentă și intuitivă, păstrând însă toată funcționalitatea FRBR-ului.

Prin urmare, una dintre cele mai importante cerințe este ca doar entitățile bibliografice de același nivel să apară pe lista rezultatelor. Se poate presupune

de pildă, că o interogare după numele unui autor va rezulta într-un set de una sau mai multe lucrări, toate expresiile acestor lucrări, toate manifestările acestora și chiar toate exemplarele pe care biblioteca le deține. Dacă toate aceste înregistrări sunt afișate într-o singură listă (chiar dacă e ordonată semnificativ), utilizatorul se va confrunta cu o (prea) lungă lista de date aparent identice. Situația poate fi evitată dacă doar unul dintre nivelele entităților este expus într-o listă: doar lucrări, doar expresii, doar manifestări sau doar exemplare. Utilizatorul ar trebui apoi să poată să selecteze următorul nivel de entități pentru înregistrările selectate.

Este intuitiv mai ușor să se treacă de la un nivel superior la unul inferior, așadar prima listă ar trebui să fie expunerea celui mai înalt nivel de entități ce privesc interogarea. Nivelul care este afișat primul este determinat de atributele sau de relațiile implicate în interogare. Dacă doar un atribut/o relație este interogată, atunci acest/această atribut/relație determină nivelul (după cum e definit în FRBR: este cel mai înalt nivel cu acest/această atribut/relație). Relația „este autor a” este aplicabilă tuturor entităților bibliografice, dar lucrarea este de cel mai înalt nivel, în timp ce expresia este cel mai înalt nivel pentru atributul „limbă”, manifestarea este cel mai înalt nivel pentru „anul de publicare”, pentru orice detalii specifice exemplarului, desigur este exemplarul, e.g. cota.

Decizia devine mai com-

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

plexă atunci când interogarea conține mai multe (i.e. o combinație de) atribute/relații. Nivelul entităților ar trebui atunci să fie cel mai înalt care este comun tuturor atributelor/relațiilor implicate. De exemplu, în cazul unei interogări după o combinație de an de publicare și limbă, nivelul manifestare ar trebui să fie afișat primul, deoarece anul de publicare există doar la acel nivel.

Când atributul nu poate fi determinat (e.g. când se caută după cuvinte-cheie), cel mai de jos nivel bibliografic ar trebui afișat. Acesta va fi nivelul manifestărilor, în cele mai multe cazuri și nivelul exemplar, acolo unde detalii de exemplar incluse în înregistrările bibliografice sunt cauza regășirii înregistrărilor.

5. Concluzii: deschidem oare Cutia Pandorei?

Este mai ușor să pui întrebări decât să le răspunzi. Depinde mult la care parte a FRBR-ului ne uităm și care reacții le luăm în considerare.

Dacă ne uităm la partea a doua a FRBR și la ISBD-urile propuse și adoptate de la publicarea FRBR-ului încoace, atunci răspunsul este simplu: nu, nu e nevoie de el. Totul ar trebui să rămână așa cum este de la 1876, anul în care Cutter a publicat lista sa de funcții ale catalogului, sau, preferabil, de la 1961, anul Principiilor de la Paris, care au consfințit separarea dintre indexarea după subiect și catalogarea formală. Cu alte cuvinte: OPAC ar trebui să fie o oglindă a catalogului pe

fișe pe care l-a înlocuit.

Dacă privim la FRBR ca un nou model conceptual, răspunsul este da. Ar trebui să începem să explorăm căile prin care putem să ne îmbunătățim cataloagele. Există multe presiuni din partea producătorilor de sisteme informatice de bibliotecă și de sisteme de regăsire a informației, care sunt conștienți de toate deficiențele cataloagelor și ale bazelor de date bibliografice actuale. Presiuni vin și dinspre utilizatori informați care au fost expuși la căi mai simple, mai conviviale de căutare în universul electronic. S-ar putea să nu avem de ales. Vor fi dezvoltate cataloage noi. Bibliotecarii trebuie să înceapă să exploreze serios chestiunile de implementare ale FRBR-ului și să regândească fundamentele catalogării, în perspectiva noilor posibilități tehnologice. Mai trebuie să planificăm cu grijă conversia, migrarea și/sau integrarea înregistrărilor catalografice existente în cataloagele de nouă generație. Unele cercetări pe această direcție au fost menționate anterior.

Corpul vast de expertiză tradițională în organizarea cunoștințelor ar trebui folosit în acest proces. Aceasta ar putea fi ocazia perfectă de a recunoaște bibliotecarii ca experți esențiali în lanțul informațional al viitorului.

Trad. din lb. engleză de Dan Matei

*Articolul, cu titlul „Sequences of implementing FRBR: are we ready to open Pandora's box?”, a apărut în

Knowledge Organization, vol. 29, nr.2, 2002, p.78-86.

NOTE

1. Catalogul ar trebui să fie un instrument eficient pentru a stabili:
 - 2.1. dacă biblioteca deține o anume carte, specificată prin:
 - a) autorul și titlul ei sau
 - b) doar titlul ei, dacă autorul nu este nominalizat în carte sau
 - c) un substitut convenabil pentru titlu, dacă autorul și titlul sunt inadecvate sau insuficiente pentru identificare
 - 2.2. a) care lucrări ale unui anume autor și
 - b) care ediții ale unei anume lucrări se află în bibliotecă. (Verona, 1991)

BIBLIOGRAFIE

1. AIB (1999) *Functional Requirements for Bibliographic Records Seminar (Florence, January 27-28, 2000)*. Rome: Associazione Italiana Biblioteche. - www.aib.it/aib/sezioni/toscana/conf/cfrbr.htm (11 Jun. 2002)
2. Borgman, C.L. (1986). Why are online catalogs hard to use? Lessons learned from Information-Retrieval Studies [De ce sunt cataloagele online dificil de folosit? Lecții învățate din studiile de regăsire a informației]. *Journal of the American Society for Information Science* 37 (6). 387-400
3. Borgman, C.L. (1996). Why are online catalogs still hard to use? [De ce sunt cataloagele online încă dificil de folosit?] *Journal of the American Society for Information Science* 47 (7). 493-503
4. Bourdon, F. (2001). Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR): to what extent authority control can be supported by technical means [În ce măsură controlul de autoritate poate fi sprijinit prin mijloace tehnice]. *Paper for the 67th IFLA Council and General Conference August 16-25, 2001* (Paper 096-152a-E). - www.ifla.org/IV/ifla67/papers/096-152ae.pdf
5. Byrum, J.D., & Madison, O.M.A. (2000). Reflections on the goals,

■ Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei? ■

- concepts and recommendations of the IFLA Study on Functional requirements for Bibliographic Records [Reflecții asupra scopurilor, conceptelor și recomandările studiului IFLA asupra Cerințelor Funcționale pentru Înregistrările Bibliografice]. În M. Guerrini (ed.) *Seminar FRBR Functional Requirements for Bibliographic Records Seminar (Florence, January 27-28, 2000)*. Rome: Associazione Italiana Biblioteche. 11-51. Vezi și la www.aib.it/aib/sezioni/toscana/conf/frbr/byrmdis.htm (11 Jun 2002)
6. Carlyle, A. (2001). Developing organized information displays for voluminous works: a study of user clustering behaviour [Dezvoltarea de afișări organizate de informație pentru lucrări voluminoase: un studiu al comportamentului de agregare a utilizatorului]. *Information Processing and Management* 37 (5). 677-699.
7. Carpenter, M. (2000). Main and added entries [Intrări principale și complementare]. În *The Future of Cataloging: Insights from the Lubetzky Symposium April 18, 1998 University of California Los Angeles*. Chicago; London: ALA. 60-71
8. Crofts, N. (2001). Introduction to the ICOM/CIDOC conceptual reference model [Introducere în modelul conceptual de referință al ICOM/CIDOC]. În *Archives, Libraries and Museums Convergence, 24th ELAG seminar (Paris 2000)*. Paris: Cité des Sciences et de l'Industrie. 168-177
9. Eversberg, B. (1998). The part-whole relationship in German and American cataloguing data: results and suggestions [Relația parte-întreg în datele catalografice germane și americane: rezultate și sugestii]. În *REUSE+ : joint project of OCLC and Niedersächsische Staats und Universitätsbibliothek Göttingen* [online]. Göttingen: Niedersächsische Staats und Universitätsbibliothek Göttingen, 1998. - www.biblio.tu-bs.de/allegro/formate/reusep.htm (11 Jun. 2002)
10. FRBR (1998) *Functional Requirements for Bibliographical Records: Final report* / IFLA study group on the functional requirements for bibliographical records ; Approved by the Standing committee of the IFLA Section on Cataloguing. München: Saur. Vezi și la www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.htm (11 Jun. 2002)
11. Future (2000). The Future of Cataloging: Insights from the Lubetzky Symposium April 18, 1998 University of California Los Angeles. Chicago; London: ALA.
12. Grinnen, E.B. et al. (1999). IFLA model for bibliographic records ELAG OO edition II. Discussion paper [Modelul IFLA pentru înregistrări bibliografice, ediția ELAG OO a II-a.]. În *Managing Multimedia Collections, 23rd ELAG seminar (Bled, 1999)*. Ljubljana: National and University Library. 110-119.
13. Holm, L. (1999). IFLA model for bibliographic records: ELAG OO edition II. În: *Managing Multimedia Collections, 23rd ELAG seminar (Bled, 1999)* Ljubljana: National and University Library. 120-124.
14. Layne, S.S. (2000). Modelling relevance in art history [Modelarea relevanței în istoria artei]. În *The Future of Cataloging: Insights from the Lubetzky Symposium April 18, 1998 University of California Los Angeles*. (2000). Chicago; London: ALA. 33-41
15. Le Boeuf, P. (2001a). The impact of the FRBR model on the future revisions of the ISBDs: a challenge for the IFLA section on cataloguing [Impactul modelului FRBR în reviziile viitoare ale ISBD-urilor: o provocare pentru secțiunea IFLA de catalogare]. *Paper for the 67th IFLA Council and General Conference August 16-25, 2001. Nr. 095-1521a-E*. www.ifla.org/IV/ifla67/papers/095-152ae.pdf (11 Jun. 2002)
16. Le Boeuf, P. (2001b). FRBR and further [FRBR și mai departe]. *Cataloging and Classification Quarterly*, 32(4). 15-52
17. Noerr, P. et al. (1999). User benefits from a new bibliographic model: follow-up of the IFLA Functional Requirements study [Beneficiile utilizatorului de pe urma unui nou model bibliografic: urmările studiului IFLA asupra cerințelor funcționale]. *International Cataloguing and Bibliographic Control*. 28(3).
18. Petrucciani, A. (2000). New requirements for new catalogues [Noi cerințe pentru noi cataloage]. În M. Guerrini (ed.) *Seminar FRBR Functional Requirements for Bibliographic Records Seminar (Florence, January 27-28, 2000)*. Rome: Associazione Italiana Biblioteche. 138-146
19. Strunck, K. 1999. About the use of „Functional Requirements for Bibliographic Records” in teaching cataloguing [Despre folosirea FRBR în predarea catalogării]. *IFLA 1999 Bangkok Conference Proceedings (Code Number 1089-131-E)* www.ifla.org/IV/ifla65/papers/108-131e.htm (11 Jun. 2002)
20. Svenonius, E. 2000. *The Intellectual Foundation of Information Organization [Fundamentele Intellectuale ale Organizării Informației]*. Cambridge: The MIT Press. (Digital Libraries and Electronic Publishing). - ISBN 0-262-19433-3
21. Verona E. (1971) *Statement of Principles, annotated ed. with commentary and examples by Eva Verona. International Conference on Cataloguing Principles, 1961, Paris.1971*. London: IFLA Committee on Cataloguing.
22. Weston, P. G. 2000. FRBR and the user: considerations on research [FRBR și utilizatorul: considerații asupra cercetărilor]. În M. Guerrini (ed.) *Seminar FRBR Functional Requirements for Bibliographic Records Seminar (Florence, January 27-28, 2000)*. Rome: Associazione Italiana Biblioteche. 114-123
23. Yee, M. 2000. Lubetzky's work principle [Principiul lucrării ale lui Lubetzky]. În: *The Future of Cataloging: Insights from the Lubetzky Symposium April 18, 1998 University of California Los Angeles*. Chicago; London: ALA. 72-104.

Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic

Patrick Le Boeuf

Autorul

Patrick Le Boeuf este bibliotecar la Biblioteca Națională a Franței. A prezidat Grupul pentru Revizuirea FRBR.

E-mail: patrick.le-boeuf@bnf.fr

Când am fost rugat de colegii noștri finlandezi să tratez subiectul „Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic” (1), prima mea reacție a fost: „Ei bine, răspunsul la o asemenea întrebare este chiar simplu: nu - *ja sen pituinen se*” (2). Apoi mi-am dat seama că va trebui să vorbesc cam 45 de minute, ceea ce însemna că va trebui să dezvolt acest răspuns simplu și să gădesc argumente care să-l susțină. Pe lângă asta, acest brutal răspuns scurt și negativ îmi suna cumva prea „franzuzesc” - după cum probabil știți, noi francezii suntem acum faimoși pentru că mereu răspundem „nu”, indiferent care-i întrebarea: nu războiului din Irak și textului revizuit al ISBD(ER), nu Constituției europene și lui GooglePrint... Așadar, deoarece vroiam să evit să mă port ca un francez tipic, am reflectat la fiecare cuvânt din propoziție pentru a înțelege mai bine sensul întrebării și toate implicațiile temei.

I. „Informația”?

Probabil că cel mai semnificativ cuvânt din întrebare este „informația”. Ce se înțelege prin „informație”? Cum poate fi ea definită?

Au fost propuse mai multe definiții pentru termenul „informație”. Un articol de José Claudio Terra și Terezinha Angeloni înșiră, de pildă: „date organizate”, „date investite cu relevanță și scop”, „date interpretate” și concluzionează: „Aceste definiții sunt similare multor altora care subliniază faptul că informația implică participarea umană la organi-

zarea cu un scop a datelor primare” (3). Toate aceste definiții se bazează pe distincția dintre „informație” și „date”; termenul „informație” nu poate fi înțeles fără a se defini termenul „date”. De fapt, există un construct ierarhic în teoria informației care merge de la „date” (lucrul brut) la „informație” (lucrul brut, de îndată ce a fost organizat cu un scop, de către un agent uman), la „cunoștințe” (lucrul imaterial care se poate afla doar în mintea unui om și care e elaborat pe baza diverselor surse de informație) și, eventual, la „înțelepciune” (lucrul atât de inefabil, încât ar fi ... *neînțelept* să încerci să-l definești). „Datele” sunt definite de Hwa-Wei Lee drept „fapte separate, nelegate între ele, scrieri, numere sau simboluri” (4). Dacă admitem că „informația” este în esență „date organizate cu un scop”, atunci trebuie să admitem că „organizarea informației” constă în a organiza ceva ce este deja organizat... De presupus că trebuie să-l organizăm altfel sau să adăugăm un nou palier la organizarea sa. În mod cert nu „organizăm haosul”, așa cum preumțios susținem, doar rearanjăm lucruri care au deja propria lor organizare internă. Adevărata întrebare care ar fi trebuit să dea titlul acestei conferințe asociate este așadar nu „cum să organizăm haosul?”, ci „cum să organizăm KOS-ul (5)?”. (Admit că este un foarte slab joc de cuvinte...)

În *The intellectual foundation of information organization* [Fundamentele intelectuale ale organizării informațiilor], Elaine Svenonius propune

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

o definiție pentru „informație” care nu utilizează termenul „date” (chiar dacă conceptul e acolo): „informația este „conținutul unui mesaj” sau „ceva ce este comunicat” și adaugă că domeniile sistemelor informaționale „sunt limitate la mesaje ale căror conținut este (1) creat de oameni, (2) consemnat și (3) considerat că merită a fi prezervat” (6).

Totuși, nu voi zăbovi asupra termenului „informație”, deoarece comunicarea Jaanei Kekäläinen e menită să răspundă chiar acestei întrebări, dar dintr-un „punct de vedere general”, în timp ce mie mi s-a cerut să tratez chestiunea din „punctul de vedere bibliotecar”.

II. Informația „în bibliotecă”?

Așadar, ce este „informația” în cazul particular al bibliotecilor? Trebuie să facem față unei ambiguități fundamentale aici, deoarece atunci când spunem „informație în bibliotecă” ne putem referi la două noțiuni foarte diferite: ne putem referi la informația conținută în resursele deținute de bibliotecă sau la informația furnizată de către bibliotecă despre informația și documentele în care aceasta este conținută (7). Despre care informație e vorba aici? Decizia aceasta va determina răspunsul și va influența modul în care concepem organizarea informației.

A. Informația conținută în resurse

Bibliotecarii organizează acest fel de informație prin două activități: (1) *selectează* dintre toate resursele pe acelea

care „merită a fi prezervate” - după cum zice Elaine Svenonius - și acestea, pe lângă că sunt „resurse existente”, vor intra în fondurile bibliotecii și (2) *aranjează* fizic aceste materiale pe rafturi.

a) Selectarea informației

Chestiunea selectării informației este o problemă politică importantă și a căpătat o semnificație reînnoită în contextul digitizării. Nu chiar împărtășesc optimismul lui Thomas Hickey când spune că „totul urmează a fi digitizat” (8). La cinci secole după ce tiparul a fost inventat, încă n-am ajuns să transferăm conținutul tuturor manuscriselor medievale pe suport tipărit - cât ne va lua să convertim conținutul tuturor publicațiilor tipărite în noua tehnologie dominantă? Suntem într-o situație foarte asemănătoare cu cea la care se ajunsese la începutul secolului XVI. Suntem martorii unei schimbări tehnologice majore și avem de luat decizii în ceea ce privește ceea ce trebuie transferat mai întâi și - nu va fi posibil să se transfere pe web *toată* informația de pe suporturile analogice, tot așa cum s-a dovedit imposibil în secolul XVI să se transfere tot conținutul manuscriselor în cărți tipărite. În următorii 20 de ani, webul va deveni calea dominantă de a transmite conținut, iar purtătorii „tradiționali” (nu mă refer aici doar la cărți) (9) vor fi, progresiv, limitați la nevoi specifice, așa cum pe parcursul secolului XVI, manuscrisele - odată modul uzual de a transmite conținut - au fost progresiv

limitate la utilizări specializate și la sfera privată (încă producem manuscrise și în zilele noastre). Decizia de a *nu* transfera informație existentă la noul vehicul dominant pentru conținut este într-adevăr un mod drastic de a „organiza” informația, dacă putem spune așa.

În secolul XVI, cărturarii și editorii erau strâns asociați în acel proces de selecție. Cu câțiva ani în urmă, în timp ce redactam un articol - care până la urmă n-a mai fost terminat și, deci, n-a mai putut fi publicat - am avut șansa să studiez o carte publicată în 1521 la Basel de către Johann Froben. Johann Froben a fost - în același timp - cărturar și om de afaceri, și a colaborat cu alți cărturari când s-a pus problema să selecteze care texte să fie publicate primele. În cazul particular al acelei cărți, el a urmat sfatul umanistului Beatus Rhenanus, care tocmai descoperise un manuscris vechi în Biblioteca Catedralei din Speyer, care conținea un număr de tratate de retorică. Beatus Rhenanus a considerat acel manuscris suficient de important pentru a fi tipărit, deși textul pe care-l conținea părea a fi considerabil deteriorat. Johann Froben a adăugat o postfață acelei publicații, în care spunea: „Pentru a nu părea că evităm o ocazie de a fi folositori, am extras [din acel vechi manuscris] un număr de retori latini, pentru a-i tipări [...]. Cititorule, dacă scoți ceva folositor din această [publicație], consideră că datezi asta în întregime maestrului Beatus Rhenanus. Deoarece el a fost cel care a adus acel

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

manuscris care zăcea în bibliotecă din Speyer, unde ar fi fost altfel sortit uitării, înapoi la viață, ca și cum ar fi fost din Infern” (10).

Formularea și frazarea pot diferi mult de cum am exprima-o noi astăzi, dar ideile sunt foarte similare. Cărțile tipărite și alți purtători „tradiționali” sunt „infernul” în care informația este îngropată și „sortită uitării”, iar atunci când digitizăm acele cărți și le facem disponibile pe web într-un format electronic, aducem informația „înapoi la viață”. Cei ce au această inițiativă, ca de pildă Google - pentru a lua un faimos (și controversat) exemplu recent -, o fac „pentru a nu părea că evită o ocazie de a fi folositori”, cum zicea Johann Froben cu aproape cinci secole în urmă (11). Ceea ce nu înseamnă că atât Google, precum și Froben cu cinci secole înainte de Google, n-ar fi interesați să facă bani.

Fie că ne place ideea sau nu, e clar că istoria timpurie a tiparului și a editării este strâns legată de apariția și dezvoltarea capitalismului în secolul XVI, chiar mai mult decât extinderea filantropiei și a dragostei de cultură. Lucien Febvre și Henri-Jean Martin au argumentat, în *The coming of the book* [Venirea cărții], că editorii secolului al XVI-lea au finanțat doar cărțile pentru care erau siguri că vor genera un profit, ceea ce a dus la conservatorism în alegerea textelor (12). Situația nu pare a fi foarte diferită în zilele noastre (doar că probabil Beatus Rhenanus - dacă ar trăi - n-ar vrea să lucreze pentru Google, iar Google ar

fi probabil mai puțin înclinat decât Froben să invite cititorii să „considere că datorează asta în întregime Bibliotecii Universității Stanford”).

În secolul XVI, tiparul și editarea au putut să se dezvolte doar în orașe și zone bogate și puternice, din punct de vedere politic, care erau mai în măsură decât altele să decidă care informație existentă trebuie transferată pe noul purtător dominant și care nou conținut trebuie făcut disponibil, și astfel să-și impună opiniile. Cinci secole mai târziu, această chestiune este exact ceea ce stă în centrul recentei controverse din jurul lui GooglePrint. Minorități culturale cu puțină sau nulă putere economică și politică au dificultăți de a participa la acest proces de selecție a informației. Prin „minorități culturale”, totuși, nu înțeleg Europa, încă și mai puțin Franța - unde controversa GooglePrint a apărut - ci minorități culturale *din interiorul* Europei și *din interiorul* Franței, ca și minorități culturale din alte părți ale lumii: populația sami în Finlanda, Norvegia și Suedia, bretonii, corsicanii și creolii din Franța, bascii din Franța și Spania, maorii din Noua Zeelandă (13) etc. De ce ar trebui ca așa-zisa perspectivă „anglo-saxonă” a selecției pentru GooglePrint să fie considerată mai rea pentru aceste minorități culturale decât selecția făcută la nivel european sau la nivel național? Personal, ca membru al uneia dintre aceste minorități culturale din Franța, sunt mult mai satisfăcut de selecția lipsită de prejudecăți a lui GooglePrint, decât de

perspectivă asupra lumii îngust iacobină întrupată în Gallica, biblioteca digitală a Bibliotecii Naționale a Franței... (14).

Selectarea informației care ar trebui să treacă la noua tehnologie dominantă este un aspect crucial al organizării informației, iar bibliotecile au un rol de jucat aici, oarecum similar rolului umaniștilor din secolul XVI. Adică rol de sfătuitoari, așa cum Beatus Rhenanus a cooperat cu Froben (15).

b) Aranjarea fizică a purtătorilor de informație

Informația conținută în documente este în mod mai direct organizată prin felul în care bibliotecarii aranjează fizic volumele, în beneficiul utilizatorilor. Asta se obține prin intermediul cotelor care se bazează pe indice de clasificare, precum indicii de Clasificare Zecimală Dewey. Această activitate se apropie deci de clasificare, care este parte a procesului de creare a informației despre fondurile bibliotecii și despre informația pe care acestea o conțin.

B. Informația creată de către bibliotecii, despre informație și purtătorii săi

Bibliotecarii organizează acest fel de informație prin activitatea de *catalogare*, ceea ce va constitui principalul subiect al restului lucrării.

III. „Să organizăm” informația în bibliotecii

În această secțiune, voi interpreta fraza „să organizăm informația în bibliotecii” ca

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

referindu-se la „organizarea informației bibliografice”.

Numărul criteriilor pe baza cărora se poate face organizarea informației bibliografice este virtual nelimitat, dar Elaine Svenonius - în *The intellectual foundation of information organization* - explică în termeni foarte limpezi de ce s-a limitat deliberat la criteriul *lucrare*:

Oricâte atribute pot fi utilizate pentru a forma clase de documente încorporând informație, cum ar fi aceeași mărime sau culoare, același subiect sau același autor. Totuși, cel mai important atribut pentru un sistem al cărui obiectiv este de a organiza informația este atributul „încorporând aceeași lucrare”. Nici un alt atribut nu-l poate egala în puterea de colocare, deoarece documentele ce partajează acest atribut conțin esențialmente aceeași informație. Organizarea informației, dacă nu înseamnă nimic altceva, înseamnă aducerea aceleiași informații în același loc” (16).

În altă parte din aceeași carte, ea adaugă că „o lucrare este un set sau familie de documente, în care fiecare document încorporează esențialmente aceeași informație sau partajează esențialmente același conținut intelectual sau artistic. Formarea seturilor bazate pe lucrări constituie actul prototipal de organizare a informației” (17).

Elaine Svenonius admite totuși că „subiectul rivalizează cu autorul ca importanță în organizarea documentelor și facilitarea accesului la acestea. [...] Incidența căutărilor după

subiect a crescut dramatic - așa de mult, încât sporita importanță a organizării informației după subiect a fost trâmbițată ca o schimbare paradigmatică” (18).

Rezultă din aceste citate din Svenonius ca „punctul de vedere biblioteconomic” tradițional asupra organizării informației poate fi privit ca o limitarea auto-impusă. Noi, bibliotecarii, ne limităm la a organiza informația în jurul noțiunii de lucrare (lucrările fiind identificate prin combinația dintre numele autorului și titlul) (19) și a noțiunii de subiect. Lucrări, peste ediții și exemplare; autori; și subiecte: iată cele trei grupuri de entități definite în modelul FRBR (20). FRBR încorporează perspectiva noastră auto-restricționată asupra organizării informației bibliografice.

Nu voi da o descriere completă a FRBR, deoarece sunt conștient că Barbara Tillett o va face în comunicarea ei (21). Nici nu am intenția să critic modelul FRBR. Ideea aici este doar de a insista că perspectiva bibliotecară tradițională asupra organizării informației este limitată, în două sensuri: 1 - exclude orice altă posibilitate în afara organizării bazate pe lucrare, și 2 - de îndată ce organizează informația pe baza noțiunii de lucrare, se oprește aici și nu trece dincolo de primul nivel de organizare; ceea ce poate fi problematic în unele cazuri.

Am să prezint aici câteva exemple, pentru a susține această controversabilă opinie.

A. Autori „ne-frbr-izabili”

Însăși natura unor autori, sau natura producției lor, pot face dificilă „frbr-izarea” înregistrărilor bibliografice asociate cu numele lor sau, la modul mai general, situația acestor autori arată că restricția tradițională la seturi bazate pe lucrări sau seturi bazate pe subiecte în organizarea informației bibliografice nu este satisfăcătoare.

a) Autori de natură politică sau legislativă

Limitarea noastră tradițională autoimpusă asupra modului în care imaginăm organizarea informației nu se potrivește bine autorilor de natură politică sau legislativă. De pildă, dacă căutați „Roosevelt, Franklin D. (Franklin Delano), 1882-1945” în catalogul Bibliotecii Congresului, obțineți 294 trimiteri, iar dacă căutați sub vedeta de colectivitate „United States. President (1933-1945 : Roosevelt)”, obțineți 209 trimiteri. Unele trimiteri din cele două seturi sunt comune, dar, una peste alta, obțineți aproape 500 de trimiteri distincte, prezentate în ordinea alfabetică a titlului propriuzis. Utilizatorii nu pot face față la 500 de trimiteri. „Controlul bibliografic” - de care suntem așa de mândri - este, în acest caz, la fel de slab ca și așa-zisul „haos Google”. Se spune uneori că frbr-izarea urmărește reducerea numărului de trimiteri, prezentând întâi lucrările și apoi diversele manifestări ale fiecărei lucrări în parte. Așadar, frbr-izarea ar putea fi considerată o posibilă soluție în asemenea cazuri. Dar dacă baleiați trimiterile regăsite sub cele

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

două identități bibliografice ale lui Franklin D. Roosevelt, veți realiza curând că fiecare manifestare corespunde unei lucrări distincte, așa cum e destul de firesc în domeniul politic, care nu se pretează la expresii multiple și la multiple manifestări ale unei aceleași lucrări. Prin urmare frbr-izarea nu e de folos aici. OPAC-ul Bibliotecii Congresului oferă posibilitatea de a fixa limite pentru interogare asupra datei, limbii, tipului, locației și a locului de publicare. Dintre toate aceste criterii, doar criteriul „data” s-ar putea spune că adaugă oarece valoare modului în care este organizată informația, deoarece ar putea ajuta utilizatorul să asocieze unele dintre lucrări cu evenimente sau cu cronologia vieții sau carierei lui Roosevelt.

Acum un alt exemplu. Dacă căutați în catalogul Bibliotecii Naționale a Franței materiale ale căror autor este Ludovic al XIV-lea, veți obține... nu mai puțin de 1.029 de trimiteri. Încă o dată, utilizatorii nu pot face față unei asemenea mase imense, iar o simplă privire la lista de trimiteri relevă că frbr-izarea nu va putea reduce această listă, deoarece fiecare publicație descrisă încorporează o singură lucrare. Implicit, înregistrările sunt prezentate în ordinea alfabetică a titlului propriu-zis. OPAC-ul Bibliotecii Naționale a Franței vă permite să combinați o interogare după autor cu una după cuvinte din titlu; dar cuvintele din titlu, prin definiție, nu sunt controlate; puteți de asemenea să combinați interogarea după Ludovic al XIV-lea ca originator, cu o interogare

după subiect; din nefericire, multe dintre înregistrările asociate cu Ludovic al XIV-lea nu au vedete de subiect. OPAC-ul permite sortarea celor 1.029 trimiteri după: tip, autor, titlu, data, limbă și țara de publicare. Încă o dată, cu excepția criteriului cronologic, nici unul dintre aceste criterii nu este relevant pentru a îmbunătăți modul în care este organizată informația.

Ceea ce ne lipsește aici este o mixtură de organizări bazate pe numele autorului și pe temă. Tradiționala concentrare pe organizarea orientată pe lucrare este total irelevantă aici. Când căutăm materiale asociate cu Franklin D. Roosevelt sau cu Ludovic al XIV-lea, cataloagele de bibliotecă n-ar trebui să ne prezinte direct o listă organizată pe lucrări (sau pe nefericitele lor substitute, „titlurile propriuzise”), ci o listă organizată întâi pe teme mai mult sau mai puțin largi sau pe domenii administrative (diplomație, politică economică etc.), și abia apoi (și doar apoi) pe lucrări. Modul în care tratăm actualmente asemenea informație, poate fi cu greu etichetată ca „organizare de informație”. În asemenea cazuri, doar organizăm haosul în felii de „micro-haos”.

b) Autori ale căror producții rezistă frbr-izării

Chiar și printre autorii de beletristică există cazuri care rezistă frbr-izării și, dincolo de frbr-izare, care rezistă autoimpusei noastre limitări asupra organizării informației. Emily Dickinson e un asemenea caz. Nu am aici timp să expun în detaliu „problema de catalogare

Emily Dickinson”. Voi spune doar că, din 254 de înregistrări bibliografice regăsite în catalogul Bibliotecii Congresului sub vedeta de nume „Dickinson, Emily, 1830-1886”, mai mult de 200 descriu manifestări, fiecare dintre ele încorporând o lucrare distinctă, din moment ce foarte scurtele poeme fără titlu ale lui Emily Dickinson (atât de scurte, încât, în mod cert, catalogatorii nu pot să le trateze unul câte unul) sunt în mod constant re-combinat în culegeri distincte de către fiecare editor și traducător. Prin urmare, frbr-izarea va reduce foarte puțin această listă. Posibilitățile de sortare propuse de OPAC-ul Bibliotecii Congresului (titlul, autorul principal, data (ascendent) și data (descendent)) nu permit utilizatorilor să înțeleagă acea lungă listă de trimiteri. Eu cred că sortând după categorie (poeme, scrisori, lucrări derivate) (22) și, în cadrul fiecărei categorii, după numele editorului sau a traducătorului ar duce la o îmbunătățire în organizarea informației.

În catalogul Bibliotecii Naționale a Franței, există 6.735 înregistrări bibliografice asociate cu Voltaire. Acele 6.735 de înregistrări sunt sortate alfabetic după titlul propriu-zis sau, la dorința utilizatorului, după dată, limbă, locul publicării, autorul principal, tip sau codul de relație; lista poate fi restrânsă la un subset, pe baza aceluiași criterii. Trebuie să existe un mod mai eficient de a organiza acea informație, deși n-am nici o sugestie practică pentru moment. Cataloagele tipărite ale secolului

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

XIX erau organizate într-un mod mult mai isteț decât actualul OPAC al Bibliotecii Naționale a Franței pentru autori precum Voltaire.

B. Editori

Nu toate cataloagele de bibliotecă permit utilizatorilor căutări după editor. Dar dacă se întâmplă să permită, cum ar trebui organizată lista de trimiteri? După vedetele de autor-titlu care identifică lucrări - conform concepției tradiționale de organizare a informației? Sau după data? Sau după ISBN-uri, pentru a evidenția ordinea secvențială în care editorii și-au produs publicațiile, ceea ce ar avea mai mult sens decât ordinea alfabetică a numelor autorilor? Sau ar trebui să lăsăm utilizatorii să decidă? Nu am un răspuns ferm.

C. Subiecte prea generale

Dacă căutați în catalogul Bibliotecii Congresului pe subiectul „computer science [informatică]”, veți obține 242 înregistrări (23). Aceste înregistrări sunt organizate pe intrări principale (autori + titluri), utilizatorii având posibilitatea de a le organiza ei înșiși după titlul propriu-zis sau după dată. Cum putem sluji mai bine utilizatorii? Nu este vedeta de subiect puțin prea generală? Încă o dată, nu am o propunere limpede de făcut.

D. Limitele curente ale frbr-izării

Serviciul FictionFinder (24) de la OCLC este un exemplu minunat de frbr-izare de succes, iar eu îl apreciez foarte mult. Dar am îngrijorări

cu privire la unele dintre limitările sale - limitări care nu se trag din defecțiuni ale concepției sale, ci din chiar natura datelor cu care se confruntă. FictionFinder organizează informația bibliografică pe lucrări, conform modelului FRBR și conform perspectivei noastre tradiționale asupra organizării informației, și apoi pe seturi de manifestări definite de atributul limbă al expresiei pe care o încorporează. Acele seturi de manifestări sunt apoi organizate pe baza numărului de biblioteci participante în rețeaua OCLC care dețin cel puțin un exemplar din ele. De pildă, lucrarea *Alice's adventures in Wonderland* [Alice în Țara Minunilor] are cu totul 1.595 de manifestări, incluzând 966 de ediții în engleză. Cred că utilizatorii anglofoni ar vrea să le vadă organizate tocmai pe aceste 966 de ediții. Totuși, nu se poate spune că acestea nu sunt de loc organizate în FictionFinder; ele sunt organizate în funcție de numărul de exemplare deținute de bibliotecile care participă la rețeaua WorldCat. Ediția care apare prima în listă a fost publicată în 1960; prin urmare, nu este reprezentativă nici pentru vremea lui Lewis Carroll, nici pentru vremea noastră; dar este sus în ierarhie din pricina faptului că 1.721 de biblioteci dețin cel puțin un exemplar al ei. Cum să organizezi cele 966 ediții, astfel încât să fie relevant pentru utilizatori? Vor fi titlurile uniforme pentru expresii - așa cum viitorul cod de catalogare RDA ne va instrui, probabil, să elaborăm - folosi-

toare în această privință? Sper, deși încă am unele dubii și nici nu știu cum să ne raportăm la această dificultate. Masa informației ce trebuie organizată face foarte dificilă această organizare. Totuși, 966 de ediții este un număr minuscul în comparație cu *toată* informația...

IV. Să organizăm „toată” informația din bibliotecă?

Și exact scurtul dar problematicul cuvânt „toată” este un element foarte semnificativ al întrebării care mi s-a pus. Ce se înțelege prin „toată informația” în context bibliotecar?

Încă o dată, avem de-a face cu o ambiguitate semantică fundamentală. Prin „toată informația bibliografică” înțelegem: informația despre *toate* publicațiile, sau *toată* informația despre publicații?

A. Informația despre toate publicațiile

Primul mod de a înțelege întrebarea are de-a face - încă o dată - cu problema selecției. Se presupune că (sau se dorește sau suntem capabili să) organizăm informația despre tot ce există (sau, mai modest, despre tot ce deținem în bibliotecile noastre)? Sau se permite să alegem să *nu* organizăm informația despre anumite materiale?

Avem un exemplu faimos: Conrad Gessner, în a sa *Bibliotheca Universalis* - căruia această reuniune-satelit îi aduce un omagiu - alege, în ciuda adjectivului „*universalis*” din titlul lucrării sale, să se concentreze exclusiv asupra

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

lucrărilor exprimate în latină, greacă și ebraică.

În zilele noastre, chiar și bibliotecile naționale care au sarcina de a produce bibliografii naționale pe baza depozitului legal „exhaustiv” sunt puse în situația de a face selecții. Ele nu includ în mod necesar informația despre *toate* materialele pe care le primesc prin depozitul legal. De pildă, Biblioteca Congresului nu cataloghează manuale școlare și pentru colegiu; Biblioteca Națională a Franței cataloghează jocuri video, dar nu și jocuri pe purtători mai „tradiționali”.

Chestiunea e și mai dramatică când vine vorba de Web. Bibliotecile nu „dețin” webul așa cum dețin cărți, CD-uri și DVD-uri, dar sunt totuși uneori tentate să îl „catalogheze”. Cu toate acestea, toți comentatorii sunt de acord că bibliotecile nu pot cataloga întregul web, nici măcar o parte semnificativă din el. Chiar și în țări unde există depozit legal pentru webul național, se recunoaște că subsetul național al webului global nu poate fi tratat cu aceleași proceduri și cu același grad de exhaustivitate precum alte categorii de materiale din depozitul legal.

B. Toată informația despre publicații

Există o infinitate de enunțuri posibile pe care le putem face despre oricare document individual, dar, din nou, din motive evidente, am ales să ne restrângem la un mic număr dintre acestea. După cum formulează Elaine Svenonius:

„Potențial, orice atribut sau colecție de attribute pot fi folo-

site ca specificație pentru formarea unui set. Seturile de interes potențial pentru utilizatori pot varia nelimitat. Totuși, cinci sunt de interes special prin aceea că sunt în mod explicit mandatate de obiectivul colocării:

- Setul tuturor documentelor ce partajează esențialmente aceeași informație (lucrare);

- Setul tuturor documentelor ce partajează aceeași informație (ediție);

- Setul tuturor documentelor ce au o origine comună (superlucrare);

- Setul tuturor documentelor de un anumit autor;

- Setul tuturor documentelor având un anumit subiect” (25).

În mod tipic, orice element informațional care nu poate servi la organizarea documentelor în seturi care să îndeplinească obiectivul colocării - sau care nu contribuie la îndeplinirea altor obiective explicit formulate ca *raison d'être* al catalogului bibliotecii - vor fi ignorate. Acesta este principiul suficienței și necesității, definit de Elaine Svenonius astfel: „Descrierile ar trebui să fie suficiente pentru a atinge obiectivele stabilite, și nu trebuie să includă elemente nenesare acestui scop” (26).

În consecință, există un număr de elemente informaționale pe care unii utilizatori ar fi interesați să le citească sau chiar să le regăsească în cataloagele noastre, dar pe care nu le vor găsi niciodată acolo: „această carte este plicticoasă de moarte”; „cele trei raga înregistrate pe acest CD sunt raga specifice de seară”; „acest film conține un număr

semnificativ de citate din Shakespeare” (27); „personajul din această pictură seamănă puțin cu Moomin” etc. Desigur, n-am pretenția ca toți catalogatorii să fie instruiți să consemneze aceste categorii de informații (mai ales cele din primul exemplu și din cel de-al patrulea), vreau doar să insist asupra faptului că noi ignorăm deliberat un număr uriaș de elemente informaționale, dintre care unele pot părea frivole, dar dintre care unele pot fi incredibil de valoroase și folositoare pentru cercetători. Dacă este *posibil* sau nu să organizăm toată această informație, aceasta este o altă întrebare; fapt este că nu o consemnăm; din moment ce n-o înregistrăm, evident nici nu trebuie s-o *organizăm*.

V. Este „posibil” să organizăm toată informația?

Punctul de vedere biblioteconomic

Și aici, în sfârșit, să mă refer la întrebarea completă...

Adjectivul „posibil” din această întrebare mă nedumerește. Intenția era să se refere doar la aspecte tehnice, i.e. la fezabilitatea tehnică a organizării exhaustive a informației, sau ar trebui să-l înțelegem ca având armonice superioare implicite, cum ar fi, de pildă, „este posibil și dezirabil să se organizeze toată informația”? Dezirabilitatea organizării exhaustive a informației este însă o problemă distinctă, deși este - în opinia mea - strâns legată de problema fezabilității, și n-ar trebui tratate separat. Totuși, nu o voi trata de loc aici, deoarece are implicații filozofice care ne-

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

ar duce prea departe. Cu riscul de a expune încă o dată negativitatea tipic franceză, voi spune doar că eu cred că *nu* este de dorit să se organizeze *toată* informația, dar nu voi dezvolta această idee.

În ceea ce privește fezabilitatea, întrebarea ridică trei noi întrebări: cine o va organiza?, cum va fi ea organizată?, și cum va fi expusă acea organizare?

A. Cine o va organiza?

Din pricina restricțiilor economice, este limpede că personalul bibliotecilor din întreaga lume nu este suficient pentru a „organiza toată informația (analogică și digitală)”. Este atunci externalizarea o soluție? Personal, nu sunt convins că externalizarea poate rezolva toate problemele, mai ales problema catalogării. Dar am putea lua în considerare crearea de legături între cataloagele noastre și surse externe.

a) Îmbogățirea conținutului din surse externe

Unele biblioteci au început deja să se gândească la cum să îmbogățească înregistrările bibliografice folosind surse externe. Cel mai notabil, acesta este rolul lui Bibliographic Enrichment Advisory Team (BEAT) [Echipa consultativă pentru îmbogățirea bibliografică], afiliat Bibliotecii Congresului (28). Proiectele grupului BEAT includ (dar nu sunt limitate la): crearea de legături de la înregistrările bibliografice la cuprinsuri (table de materii) disponibile pe web; reutilizarea datelor bibliografice furnizate de către editori în formatul

ONIX; crearea de legături la fragmente de text, supraperte și informații biografice despre contributor, toate acestea sunt de asemenea furnizate de către editori în format ONIX; adăugarea de abstracte, adnotări și recenzii din diverse surse...

Unii furnizori comerciali propun deja același tip de servicii, denumite „îmbogățirea conținutului”.

Toate aceste inițiative, indiferent cât de palpante și de inovatoare ar fi, se bazează pe cooperarea cu producătorii de informație (editorii), cu alte instituții sau cu bine stabiliți furnizori de servicii. Probabil o perspectivă și mai radicală și revoluționară ar fi să se coopereze direct cu utilizatorii.

b) Wikicite

De pildă, unii membri ai comunității Wikipedia își imaginează un proiect - pe care-l numesc „Wikicite” - și pe care-l descriu după cum urmează: „Proiectul Wikicite urmărește să creeze un catalog cu fișe online [*sic!*], cu o intrare pentru fiecare carte și pentru fiecare articol disponibil [...] Fiecare pagină va conține o citare canonică și o secțiune pentru sumarul cărții și pentru adnotări. [...] Obiectivul nu va fi de a sâcăi destul pentru a determina lumea să cumpere cartea, ci de a spune suficient, astfel încât lumea să înțeleagă conținutul cărții și, cu timpul, nivelul general de credibilitate în comunitatea din care face parte” (29). O intrare în lista lor de „sarcini” sună așa: „Dezvoltarea unei comunități wikicite. De asociat cu bibliotecile, din moment ce aceasta le

va furniza resurse valoroase” (30). Relațiile bibliografice sunt considerate o latură importantă a acestui proiect, deoarece intenția este de a se crea „cataloage cu fișe care să le permită utilizatorilor să adnoteze lucrarea și să facă trimiteri la alte lucrări, care ar putea să includă ediții ulterioare, bibliografie și aparat critic. A face fișa de catalog să conțină date vii și nu date moarte” (31). Cred că Wikicite, odată implementată, ar putea să se dovedească o sursă semnificativă de „îmbogățire a conținutului” pentru cataloagele de bibliotecă. Lucrul incredibil este că ei par a lua în considerare furnizarea de date MARC (32). Problema tehnică este: cum putem crea hiperlegături între cataloagele noastre și asemenea informație îmbogățită (dacă, desigur, la o adică, vom considera că merită)? Legarea manuală nu poate fi luată în considerare; ar trebui să existe proceduri automate, bazate pe identificatori precum ISBN și ISSN.

c) Folksonomii

Altă abordare emergentă interesantă a organizării informației bibliografice de către ne-profesioniști se numește „folksonomii”. Folksonomiile sunt seturi de termeni necontrolați non-ierarhici pentru categorii în care persoane individuale clasifică materiale digitale, într-un mediu partajat. După cum zice Adam Mathes, „o folksonomie reprezintă simultan câte ceva din ce are mai bun și mai rău organizarea informației. Natura sa necontrolată este fundamental haotică,

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

suferă de probleme de imprecizie și ambiguitate pe care vocabularele controlate și fișierele de autoritate bine făcute le ameliorează efectiv. Pe de altă parte, [...] [folksonomiile] răspund extrem de bine nevoilor și vocabularului utilizatorilor și implică utilizatorii informației în organizarea ei” (33). Printre alte avantaje ale folksonomiilor față de schemele tradiționale de indexare și clasificare, Emanuele Quintarelli argumentează că „vocabularele controlate nu sunt aplicabile din punct de vedere practic și economic la majoritatea cazurilor unde marcarea [tagging] (i.e. o folksonomie) poate fi folosită. Construirea, întreținerea și consolidarea unui vocabular controlat solid este adesea pur și simplu prea scumpă în termeni de durată și de curbă abruptă de învățare necesară utilizatorului sistemului pentru a învăța schema de clasificare” (34). Un inconvenient al folksonomiilor, totuși, este faptul că îngreunează accesul multilingv - dar acesta e cazul și cu cele mai multe dintre cataloagele noastre tematice.

În orice caz, suporterii folksonomiilor nu susțin *înlocuirea* instrumentelor tradiționale cu folksonomii, ci să le facă să *lucreze împreună*. Emanuele Quintarelli merge până acolo încât scrie: „Tot ce avem de făcut este să îmbinăm și să potențăm reciproc instrumentele tradiționale cu cele emergente, pentru a îmbunătăți regăsibilitatea. Undeva la intersecția acestor două modele se află un cadru mai puternic pentru identificarea, partajarea și regăsirea infor-

mației.” Și concludă: „Ierarhiile tradiționale pentru organizarea informației [...] nu vor fi înlocuite de taguri (i.e. termeni dintr-o folksonomie), dar prin marcarea [tagging] găsim noi căi de a gândi despre clasificări și despre noi aplicații pentru organizarea și partajarea informației”(35).

Încă o dată, întrebarea este: cum putem - dacă totuși credem că merită (36) - să includem folksonomiile în cataloagele noastre? Ar trebui să le lăsăm în afara catalogului și doar să facem trimeri la ele? Ar trebui oare să propunem două tipuri de acces după subiect, unul controlat și oferit de catalogatorii de subiect profesioniști, iar altul necontrolat și oferit de utilizatorii bibliotecii? Spectrul de posibilități este larg deschis.

d) Sfârșitul unui „monopol”?

Dacă utilizatorii care citesc, contemplă, studiază, urmăresc, interpretează materialele pe care noi doar le „deținem” au ceva important de adăugat la (sau de corectat în) descrierile bibliografice pe care noi le facem acestor materiale, de ce ar trebui să ținem această informație îmbunătățită ascunsă pentru ceilalți utilizatori? Ar trebui oare să mergem până la a furniza recomandări la Amazon, precum „Cititorii care au consultat acest material au consultat și...”? Cred că una din evoluțiile majore la care s-ar putea să fim martori pe parcursul acestui secol - pe linia unor proiecte ca Wikicite, Wikipedia și folksonomiile - este sfârșitul atitudinii monopoliste a bibliotecarilor asupra cataloagelor lor. Astăzi, cata-

loagele sunt de încredere în măsura în care sunt create de profesioniști instruiți, din instituții bine stabilite; în viitor, un catalog de bibliotecă va fi considerat, poate, cu atât mai de încredere, cu cât vor participa la dezvoltarea sa mai multe persoane din exterior! Aceasta este doar o ipoteză, dar cred că e plauzibilă. Trendul actual din multe biblioteci de a pune, de dragul productivității, tot mai puțină informație în cataloage, va contribui în mod cert la această evoluție.

B. Cum să fie organizată?

A devenit o banalitate să afirmăm că bibliotecile trebuie să ia în considerare webul - i.e. să-l ia în considerare în calitate de conținut (37) (să-l descrie, măcar fragmente, și să stocheze instantanee ale lui), în calitate de mediu (38) (să facă legături spre și dinspre el), dar și în calitate de spațiu social unde să ne facem cataloagele mai vizibile, și ca o posibilă sursă de influențe interactive și reciproce. Mai ales în sfera „webului semantic” și a ontologiilor sale.

a) Vizibilitate

Cât despre vizibilitatea cataloagelor pe web, o mențiune specială ar trebui făcută despre cea mai inovatoare și mai interesantă abordare a lui OCLC. Nu am timp să elaborez aici despre Open WorldCat și despre sintaxa de interogare „caută într-o bibliotecă”, vreau doar să subliniez că asemenea instrumente sunt extrem de importante prin aceea că aduc cataloagele de bibliotecă din webul ascuns în „webul gene-

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

ral”, fără să-l polueze. Ar trebui remarcat că FRBR joacă un rol important în acest proces.

b) Care „atitudine web”?

Noile strategii de căutare induse de web dau naștere la două poziții total conflictuale printre cei ce fac și/sau utilizează webul.

Pe de o parte e atitudinea „las’ să curgă”, reprezentată, de pildă, de Peter Merholz, care scria într-un articol recent: „Din nou și din nou, istoria webului ne arată valoarea renunțării la deținerea controlului. La Amazon.com, găzduirea de comentarii ale clienților a fost inițial considerată o prostie de către cei ce se temeau că recenzii negative vor afecta vânzările. În loc de asta, comentariile au sporit încrederea, ceea ce a dus la mai multe vânzări [...] Lecția webului este că trebuie să lăsăm să curgă, să exercităm doar atât control cât e strict necesar. [...] Renunțarea la control este o perspectivă înfricoșătoare, deoarece diminuează certitudinea. [...] Dar [...] trebuie să recunoaștem că, de fapt, clienții țin frâiele. Tentativele de a le controla practica vor duce la abandonare în favoarea alternativelor mai puțin oneroase” (39). Desigur, acestea au fost scrise dintr-un punct de vedere comercial, iar cuvântul „control” în acest context nu trebuie înțeles chiar în același sens ca atunci când spunem „control bibliografic” sau „control de autoritate”. Din nefericire, unii manageri de bibliotecă par a interpreta „paradigma webului” ca îndemnându-ne să cheltuim (i.e. în opinia lor, să risipim) mai puțin

timp pentru lucrul asupra fișierelor de autoritate. Aceasta poate fi rațiunea pentru care Dublin Core este uneori salutăată ca o validă alternativă simplificată la catalogarea integrală...

Pe de altă parte, există dezvoltatori de web care sunt preocupați de așa-zisul „haos al webului” și cred că ar face bine să se inspire din practica de bibliotecă, verificată de decenii, sau chiar să folosească instrumente dezvoltate de către bibliotecă, așa cum sunt ele. Peter Merholz însuși, atunci când discută folksonomiile, admite că „fără cineva care să controleze vocabularul, utilizatorii elaborează termeni multipli pentru același concept. [...] Poți întâlni și problema inversă - utilizatori folosind același termen pentru concepte diferite” (40). (Ce noutate! Ce descoperire!)

Ca un exemplu de instrument de bibliotecă „tradițional” utilizat în contextul organizării conținutului webului, trebuie menționat motorul de căutare BUBL (41), dezvoltat de către Centrul pentru Cercetare în Biblioteci Digitale, Universitatea Strathclyde, Glasgow, care organizează situările web după schema de clasificare Dewey.

Unii dezvoltatori de web par a fi fascinați de noțiunile vocabular controlat și control de autoritate. Cel mai bun exemplu este proiectul „Search on TAP”, dezvoltat de către Universitatea Stanford. Primele două beneficii așteptate de la motorul de căutare „Search on TAP” sunt „[să răspundă] interogărilor pentru care cuvintele pot reprezenta mai mult de un

concept [...] amplificând interogarea atunci când o entitate are mai mult de o denumire” (42). „Search on TAP” se bazează pe tehnologiile webului semantic, mai ales pe noțiunea de *ontologie*. Ontologiile sunt o dezvoltare importantă și pentru biblioteci.

c) Ontologii

Ontologiile pot fi folosite în biblioteci, în două moduri:

1. putem adăuga semantică relațiilor definite în tezaurele noastre, transformând aceste tezaure în ontologii. Un exemplu fascinant este tezaurul AGROVOC (43), în care clasicele relații cu semantică săracă, cunoscute sub numele de „Vezi”, „Folosit pentru”, „Termen mai restrâns”, „Termen mai larg” și „Termen asociat” au fost înlocuite cu relații mai informative, precum: <areVariantăOrtografică>, <areTraducere>, <areComponentă>, <includeSpațial>, <cauzatDe> etc.;
2. putem da valoare semantică elementelor de date din descrierile noastre bibliografice și din fișierele de autoritate prin maparea lor pe o ontologie sau pe un model semantic de referință. Acesta este scopul efortului ce se face acum de către Grupul de Lucru pentru Armonizarea FRBR cu CIDOC [FRBR/CIDOC CRM Harmonization Working Group]. CIDOC CRM (44) este un model semantic de referință dezvoltat de către comunitatea muzeologică pentru sistemele informaționale ale patrimoniului cultural. Ideea este de a alinia FRBR cu formalismul folosit în CIDOC CRM, astfel încât informația să poată fi

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

integrată (nu doar organizată) peste granița dintre biblioteci și muzee, și astfel încât informația bibliografică să poată fi disponibilă pentru (viitoare) aplicații ale webului semantic.

C. De îndată ce „toată” informația (sau parte din ea) a fost organizată, cum să expunem acea organizare?

În plus, ontologiile deschid calea unor OPAC-uri inovatoare din punct de vedere grafic, care ar putea înlocui în viitor OPAC-urile cu care suntem atât de obișnuiți încât adesea nici nu mai realizăm cât de proaste sunt. Acele viitoare OPAC-uri ar putea arăta oarecum ca motorul de căutare numit WebBrain (45), dezvoltat de către TheBrain Technologies Corporation. O abordare similară este sistemul AquaBrowser dezvoltat de către Medialab; acest sistem este folosit de multe biblioteci din Țările de Jos și în SUA, la Lexington Public Library (46). Aceeași tehnologie este utilizată de un prototip numit Concept Browser, în curs de dezvoltare, ca parte a proiectului european SCULPTEUR (47). Concept Browser se bazează pe modelul semantic CIDOC CRM și va integra în curând informație bibliografică și informație muzeologică. Poate părea complicat, dar este încă un prototip și nu e destinat - în starea sa curentă - publicului larg. El prezintă ontologia completă, care ar trebui, desigur, să fie prezentată într-o formă simplificată și cu o altă terminologie decât cea folosită în definirea modelului CIDOC CRM original, astfel încât să poată fi

folosită de către neprofioniști. El se bazează pe structura abstractă care e subiacentă organizării informației.

Spre deosebire de Concept Browser, alt prototip, Ontopia (48) se bazează pe valorile ce sunt înregistrate în elementele de date (mai precis, în „hărțile tematice” [topic maps]). Aceste valori sunt afișate în contextul interrelațiilor lor. Ontopia nu e în mod special focalizată pe informația bibliografică, dar exemplul disponibil pe situl Ontopia (49) dă o idee impresionantă despre cum ar putea să arate în viitor fișierele de autoritate create în biblioteci...

De fapt, asemenea posibilități îmi amintesc de conceptul de „super-înregistrare” propus acum 10 ani de către Rahmatollah Fattahi (50). Sunt convins că intuițiile lui Fattahi sunt extrem de valoroase și ne dau o cheie pentru viitoarele, inovatoarele OPAC-uri; dar tehnologia care era disponibilă atunci când Fattahi și-a dezvoltat concepția este acum demodată (tehnicile evoluează așa de repede, încât 10 ani sunt aproape echivalenți cu un secol!). Tehnologiile Java, care sunt inima sistemelor menționate mai sus, ne-ar putea ajuta să transformăm super-înregistrările lui Fattahi cât mai avantajos. Aici este o sugestie de cum am putea prezenta informația despre o lucrare și cum să organizăm relațiile bibliografice la nivelul lucrării: [vezi figurile de la pagina 41]. (Desigur, această sugestie nu poate fi etichetată ca definitivă, ba chiar poate fi îmbunătățită considerabil. Unii o vor găsi prea detaliată, prea încurcată,

prea complicată; alții o pot găsi prea simplă, deoarece ignoră multe posibile relații).

Utilizarea combinată a ontologiilor și a tehnologiilor Java ar putea duce cataloagele de bibliotecă la o organizare a informației mult mai puțin limitată decât tradiționalele paradigme „autor/lucrare” și „subiect” descrise de către Elaine Svenonius. Bineînțeles, aceasta nu va duce la organizarea „întregii” informații, ci doar la organizarea a *mult mai multă* informație...

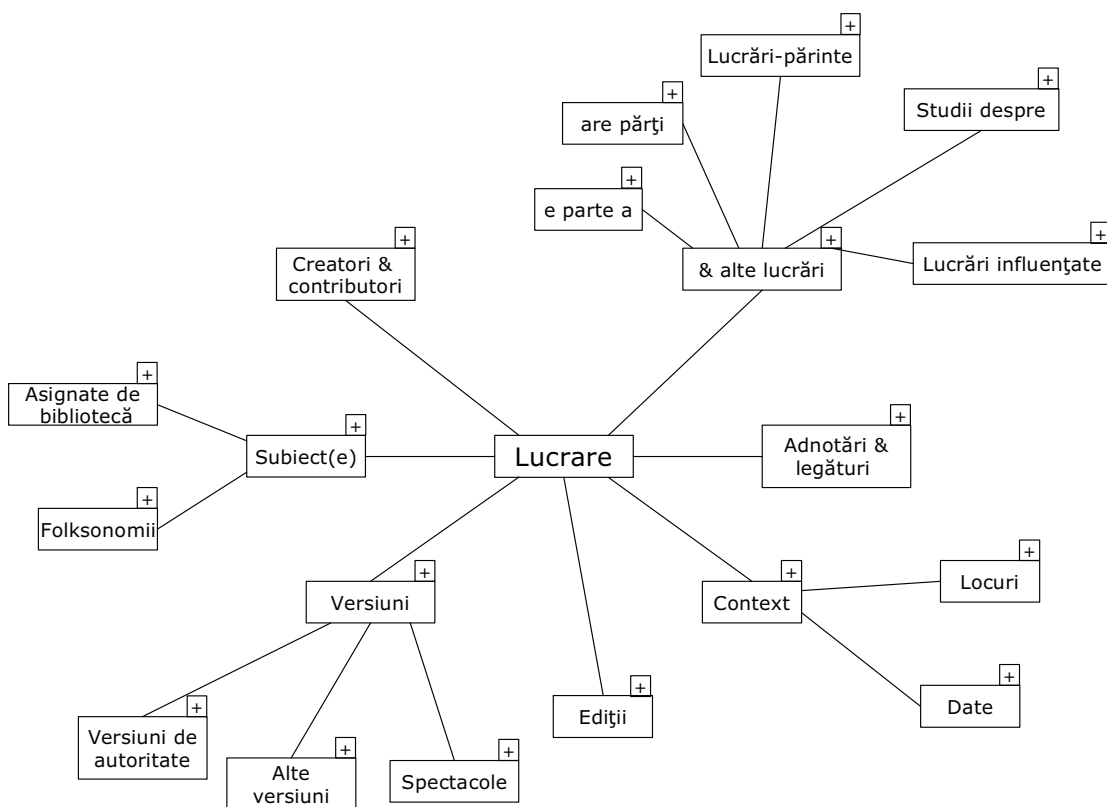
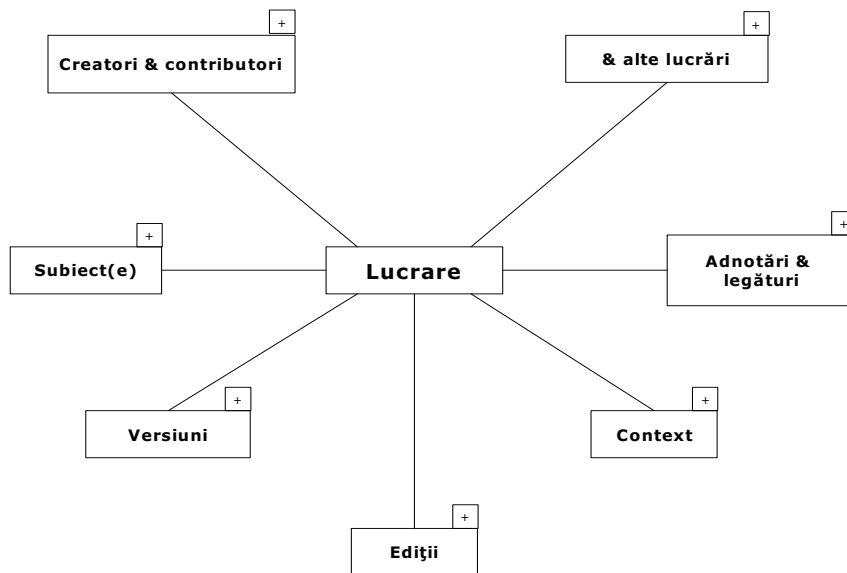
VI. Concluzie

La sfârșitul acestei treceri în revistă a „posibilității” de a „organiza toată informația”, din „punct de vedere biblioteconomic”, aș vrea să spun câteva cuvinte despre cum îmi imaginez viitorul catalogării.

- Cred (îmi doresc?) ca aspectele doar descriptive ale catalogării ar putea fi considerabil reduse. Descrierea unităților bibliografice ar putea (ar trebui?) să se bazeze pe elementele informaționale obținute direct de la producători, în formatul ONIX. (Desigur, acest argument este valabil doar pentru produse curente, nu pentru catalogarea retrospectivă a materialelor mai vechi, cum ar fi tipăriturile de secol XVII, de pildă).

- Controlul de autoritate este, în mod cert, punctul nostru forte. N-ar trebui să-l abandonăm, indiferent cât de „costisitor” li s-ar putea părea directorilor de bibliotecă. Controlul de autoritate este valoarea adăugată pe care o putem crea pentru elementele descriptive împrumutate din ONIX. Unii dezvoltatori web îl invidiază și se străduie

■ Este posibil să organizăm toată informația?
Punctul de vedere biblioteconomic ■

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

să-l imite pe web. Controlul de autoritate este sine qua non-ul pentru a atinge „obiectivul navigabilității”, pe care Elaine Svenonius îl adaugă celor patru operații-utilizator definite în FRBR (51), și care a fost încorporat în așa-zisele „Principii de la Frankfurt” care oferă un fundament pentru un viitor cod internațional de catalogare (52).

- Bibliotecarii ar putea (ar trebui? ar vrea?) să abandoneze atitudinea lor monopolistă față de cataloagele de bibliotecă și să accepte ideea conectării (sau a permițerii conectării) informației pe care o organizează cu (și de la) resurse externe, în care aceasta este organizată în mod diferit, chiar dacă acele resurse par a fi total necontrolate: Wikicite (de îndată ce va apărea), folksonomiile, blogurile, siturile web personale etc. Aceste resurse „necontrolate” adaugă valoarea cataloagelor noastre, în același fel în care noi vom adăuga valoarea elementelor informaționale oferite de către producătorii informației, în format ONIX. Pot părea inconsecvent, ca să nu zic paradoxal, susținând în același timp controlul de autoritate și folksonomiile; dar aceste două procese sunt complementare și contribuie, în două moduri radical diferite, la atingerea aceluiași obiectiv: să facă informația pe care noi o organizăm ușor regășibilă de către utilizatori.

- Din moment ce controlul de autoritate este, cert, punctul nostru forte, ar trebui să facem datele noastre de autoritate liber accesibile pentru oricine are nevoie de ele. „LC Name Authority Service” (53) [Serviciul Autorităților de Nume ale Biblio-

teci Congresului] oferit de către OCLC este un bun exemplu; ar trebui urmat și de alții. Folosirea viitorului Fișier de Autoritate Internațional Virtual [Virtual International Authority File] (VIAF) ar trebui permisă și non-bibliotecarilor. Ar trebui să creăm pe scară mare depozite OAI de date de autoritate. Toate acestea vor ajuta pe alții să organizeze informația pe care noi – inevitabil – o vom lăsa neorganizată.

Și deoarece s-a întâmplat să mă întrebe cineva: „Este posibil, din punctul de vedere al bibliotecarului, să organizăm toată informația?”, așa răspunde într-un cuvânt: nu.

În definitiv, *se presupune* că sunt francez, și că dau un răspuns tipic franțuzesc...

Sen pituinen se [Și-am încălecat pe-o șa, și v-am spus povestea așa].

[Mulțumiri: Multe mulțumiri colegei noastre Manue pentru întreținerea foarte utilului blog Figoblog (54), de unde am împrumutat o parte din informația din care m-am strădui să-mi organizez această lucrare, și unde găsesc mereu elemente care dau de gândit.

Multe mulțumiri și pentru Ann Barrie de la Biblioteca Națională a Noii Zeelande, pentru că mi-a citit lucrarea și mi-a îndreptat engleza.]

Postfață (adăugată pe 5 septembrie 2005)

După ce am expus această comunicare la Järvenpää, pe 11 august 2005, Tom Delsey (care a prezentat Modeling subject

access [Modelând accesul după subiect] în ziua următoare) m-a abordat pentru a-mi spune că, în opinia sa, n-a fost fair să afirm că „FRBR încorporează perspectiva noastră auto-restricționată asupra organizării informației bibliografice”, din moment ce modelul FRBR face teoretic posibil să se includă în înregistrările bibliografice și de autoritate mult mai multă informație (e.g. informație despre contextul în care o lucrare a fost creată) decât se face în mod curent în practica de bibliotecă. Sunt de acord cu el și admit că afirmația mea ar trebui nuanțată. Recunosc că FRBR enumeră o serie de atribute (context pentru lucrare, context pentru expresie, reacția critică la o expresie, caracter de literă etc.) care nu sunt exploatare în practica de catalogare.

De asemenea Sirkka Havu (care a prezentat în ziua următoare o lucrare despre *Bibliotheca Universalis* a lui Conrad Gessner) și-a exprimat opinia că decizia lui Gessner de a-și limita bibliografia la publicații în latină, greacă și ebraică nu a fost o restricție și nu a împiedicat ca *Bibliotheca Universalis* să fie „universală”, deoarece, pe vremea lui Gessner, cele trei limbi erau limbile de comunicare dominante între cărturari, vehiculele lingvistice datorită cărora se putea spune că gândirea era transmisă și împărtășită la modul „universal”. Am fost de acord că există mai multe moduri de a înțelege cuvântul „universal” și de a înțelege noțiunea de „universalitate”, și că poziția ei era acceptabilă și legitimă. După aceea însă, în

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

timp ce mă gândeam la asta din nou și din nou, am ajuns la concluzia că dacă Conrad Gessner ar fi astăzi în viață și ar fi să publice o versiune actualizată a *Bibliotheca Universalis* pe baza aceleiași concepții asupra „universalității”, s-ar limita foarte probabil doar la publicațiile în engleză. Am fi oare satisfăcuți cu o asemenea concepție asupra „universalității”? Cred că nu.

În fine, unul dintre participanți mi-a trimis un mail cu următorul conținut interesant: „Provenind dintr-o arhivă de filme, am fost fericit să aud cum le-ați reamintit bibliotecarilor că s-ar putea să fie disponibilă informație utilă, imposibil de găsit în cataloagele de bibliotecă. [...] Presupun că s-ar putea să fie mai profitabil să cauți informații despre materiale audio-vizuale în bazele de date filmografice produse de către institutele și arhivele filmografice. Filmografiile naționale conțin informații detaliate despre regizor, distribuție, producție și difuzare. Adesea sunt incluse și contribuțiile, premiile și un rezumat. [Cât despre exemplul cu *My own private Idaho* al lui Gus Van Sant:] În *Film index international* - o bază de date produsă de către The British Film Institute - se pot găsi note privind citatele din Shakespeare în secțiunea de referințe. *Sight and Sound* (aprilie 1992) furnizează următoarea informație în secțiunea responsabilități: „dialoguri suplimentare de William Shakespeare”. Presupun că bibliotecarii ar putea coopera cu alte instituții ale cunoașterii”. Sunt total de acord, și cred că e

într-adevăr foarte de dorit.

**Trad. din lb. engleză de
Dan Matei**

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE

1. Opiniile exprimate în această lucrare aparțin autorului, și nu reflectă neapărat pe cele oficiale ale Bibliotecii Naționale a Franței.
2. Notă pentru cititorii non-finlandezi: aceasta este formula tradițională prin care povestitorii de povești populare finlandeze indică audienței că „povestea s-a terminat”; un fel de „și-am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea așa”.
3. Terra, José Claudio, și Angeloni, Terezinha. *Understanding the difference between Information Management and Knowledge Management [Înțelegând diferența dintre managementul informației și managementul cunoștințelor]* [online]. [S.l.]: The Providers Edge, LLC, [s. d. - 2002 sau 2003 (?)] [citată pe 21 iulie 2005]. Disponibil la: www.providersedge.com/docs/km_articles/Understanding_the_Difference_Between_IM_and_KM.pdf. P. 2.
4. Lee, Hwa-Wei. “Knowledge management and the role of libraries [Managementul cunoștințelor și rolul bibliotecilor] [comunicare la Third China-US Library Conference, Shanghai, China, 22-25 martie 2005].” În: *Chinese librarianship: an international electronic journal* [online]. 1 iunie 2005. Issue No. 19. ISSN 1089-4667. Disponibil la: www.whiteclouds.com/iclc/cliej/cl19lee.htm.
5. KOS = Knowledge Organisation Systems [Sisteme de Organizare a Cunoștințelor]
6. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation of information organization [Fundamentele intelectuale ale organizării informațiilor]*. Cambridge, Mass.: The MIT Press, 2000. P. 7.
7. Această distincție a fost făcută foarte clar de Elaine Svenonius în *The intellectual foundation...*, p. 206, nota 1: „Există o diferență esențială între organizarea informației pentru a face un compendiu enciclopedic al cunoașterii și între organizarea ei pentru a o pregăti pentru regăsire. În primul caz, ceea ce se ordonează și aranjează este informația însăși, în timp ce în al

doilea caz sunt documentele ce încorporează informația (precum cărțile aranjate sistematic pe rafturile bibliotecii) sau surogatele lor (precum fișele catalografice ordonate alfabetic într-un catalog). În contextul regăsirii informației, modus operandi al organizării informației nu este compilarea ci descrierea”.

8. Hickey, Thomas. *Information management in a knowledge society [Managementul informației într-o societate a cunoașterii]* [online]: [comunicare prezentată la ICIM 2005, International Conference on information management in a knowledge society, Mumbai, India, 21-25 februarie 2005]. [Dublin, Ohio]: OCLC, [2005] [citată la 20 iulie 2005]. Disponibil la: www.oclc.org/research/presentations/hickey/icim2005.ppt. Slaidul 16.
9. Procesele de conversie de conținut sunt familiare de un secol în domeniul fonogramelor. Conținutul înregistrărilor audio a fost transferat pe noi purtători de fiecare dată ce o nouă tehnologie o depășea pe cea veche. Inevitabil, mult din conținutul sonor existent nu este considerat că merită a fi transferat și va rămâne disponibil doar pe purtătorii săi originari.
10. “*Ne quam tamen juvandi occasionem subterfugisse videremur, Rhetores aliquot Latinos typis cudendos desumpsimus [...]. Quod si quid hinc capies commodi, lector, totum velim illud Dn. Beato Rhenano acceptum feras. Qui hunc codicem ex Spirensi bibliotheca oblitteratum alioqui, velut ab inferis in vitam reduxit.*” *Veterum aliquot de arte Rhetorica traditiones...* In *in clyta Basileæ: [in ædibus Joannis Frobenii]*, an. MDXXI. P. 3-4.
11. În termeni mai moderni, Google pretinde că „misiunea sa este de a organiza informația lumii, dar mult din această informație nu este încă online” (<http://print.google.com/googleprint/about.html>).
12. Febvre, Lucien, și Martin, Henri-Jean. *The coming of the book: the impact of printing [Venirea cărții: impactul tiparului], 1450-1800*. London-New York: Verso, 1997. Capitolul 6. Acest extras este împrumutat dintr-o recenzie de Caroline Davis, <http://apm.brookes.ac.uk/publishing/contexts/impact/febvre.htm>.
13. Vezi Nicolas, Yann. “A French perspective: making the National Library of New Zealand responsive to

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

Māori.” [O perspectivă franceză: a face Biblioteca Națională a Noii Zeelande mai utilă maorilor]. În: *New Zealand Libraries*. 2003. Vol. 49, No. 9. P. 309-313. „Autorul provine dintr-o țară în care bibliotecile și alte instituții nu sunt capabile să se confrunte cu problema minorităților culturale, din pricina unei confruntări ideologice dintre mitologia unificatoare a Franței [republicane] și teama de multiculturalismul anglo-saxon” (p. 309). Multe mulțumiri pentru Ann Barrie (Biblioteca Națională a Noii Zeelande) care mi-a oferit o copie a acestui articol.

14. Pe GooglePrint, pot găsi a colecție bilingvă (engleză și bretonă) de poeme ale unei poeteze bretone din secolul XX, „multe dintre acestea tratând despre reprimarea bretonilor de către francezi” (Timm, Lenora A. *A modern Breton political poet, Anjela Duval: a biography and an anthology* [O poetă politică bretonă, Anjela Duval: o biografie și o antologie]. Lewiston, NY: the Edwin Mellen Press, 1990. P. ii); pe Gallica, găsesc documente de sfârșit de secol XVIII care îi prezintă pe bretoni exclusiv ca suporteri activi ai Revoluției Franceze și ca buni patrioți francezi. Pe GooglePrint pot găsi un manual modern de bretonă: pe Gallica, o gramatică din secolul XIX este singura resursă de limba bretonă. Pe GooglePrint pot găsi un număr de studii lingvistice interesante care conectează bretona cu limbile celtice vorbite în Insulele Britanice; pe Gallica găsesc doar redări franceze ale poveștilor folclorice bretone și descrieri turistice benigne ale Bretaniei ca *province de France...* Per global, există mult mai puțin părtinitoare perspective „anglo-saxone” sau „americane” asupra lumii în GooglePrint decât cea francez-iacobină din Gallica. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că aș considera Google Print ca *suficient* pentru o comunitate specifică de cititori bretoni...

15. Mult din această elaborare se bazează pe o foarte fructuoasă discuție pe care am avut-o cu Diantha Dow Schull, președinta lui ALC (Americans for Libraries Council [Consiliul americanilor pentru bibliotecii]), pe 19 aprilie 2005, la Derry, Irlanda de Nord. Ironia acelei discuții era că Diantha D. Schull, o profund francofilă colegă americană (a fost directoare executivă a Fundației Franco-Americane, înaintea de prezida ALC), susținea poziția franceză, în timp ce eu, așa-zisul „fran-

cez”, pretindeam că poziția franceză este atât ilocică (de ce ar trebui să se interzică companiilor private să *digitizeze* materiale din „domeniul public”, din moment ce ele le-au *re-tipărit* secole la rând?), cât și bazată pe o ignorare deliberată a istoriei și pe o distorsiune ideologică. Îi sunt recunoscător Dianthei D. Schull pentru această captivantă discuție.

16. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation...* P. 10.

17. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation...* P. 36.

18. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation...* P. 46.

19. Vezi Hagler, Ronald. “Access points for works” [Puncte de acces pentru lucrări]. În: *International Conference on the Principles and Future Development of AACR [Conferința internațională privind principiile și dezvoltarea viitoare a AACR]*, Toronto, Canada, 23-25 octombrie, 1997. Disponibil la http://epe.lac-bac.gc.ca/100/200/300/jsc_aacr/access/r-access.pdf.

20. www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf. Traducerea românească este disponibilă la www.cimec.ro/Metodologie/Catalogare.htm.

21. Vezi www.fla.fi/frbr05/IFLA_Jarvenpaa_FRBR_Tillett%202005rev2.pdf

22. Multe dintre înregistrările asociate cu Emily Dickinson în catalogul Bibliotecii Congresului corespund, de fapt, transpuerilor pe muzică ale poemelor ei.

23. Între momentul scrierii și cel al traducerii, au ajuns la 244 (n. t.).

24. <http://fictionfinder.oclc.org>.

25. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation...* P. 35.

26. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation...* P. 68.

27. Dând acest exemplu, mă gândeam anume la filmul *My own private Idaho [Propriul meu Idaho]* (1991) al lui Gus Van Sant. Aproximativ jumătate din scenariu este adaptat după *Henric al IV-lea* de William Shakespeare. Destul de interesant, acest fapt, culturalmente semnificativ pentru specialiștii în Shakespeare, ca și pentru specialiștii în film, a rămas menționat atât în catalogul Bibliotecii Congresului, cât și în catalogul Bibliotecii Naționale a Franței, dar este cu grijă menționat pe Amazon.com și pe un număr de situri web private (e.g. <[\[ol/idaho.html\]\(http://idaho.html\)>, unde William Shakespeare este creditat pentru „dialoguri adiționale”!!!\). Pentru a scrie o teză doctorală despre influența lui Shakespeare în cinema, mai bine te folosești de Amazon.com decât de un catalog de bibliotecă ...](http://scifiscripts.name2host.com/ms</p></div><div data-bbox=)

28. www.loc.gov/catdir/beat.

29. Newberry, Stirling. *Proposal Wikicite [Propunere Wikicite]* [online]. Datat 5 ianuarie 2005 [citat pe 26 iulie 2005]. Disponibil la: http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia_talk:WikiProject_Fact_and_Reference_Check/archive.

30. *Ibid.*

31. *Wikicite* [on line]. Ultima modificare pe 9 iulie 2005 [citat pe 26 iulie 2005]. Disponibil la: <http://meta.wikimedia.org/wiki/Wikicite>.

32. „Hiperlegătura, dacă e clicată, va aduce o fișă wikicite, atât cu date MARC, cât și cu adnotările comunității wiki, cu „materialul îmbogățit”; aceasta ar putea include alți identificatori de citat, bibliografia lucrării, alte ediții, ș.a.m.d.” *Wikipedia: Wikicite project purpose* [online]: din Wikipedia, enciclopedia liberă. Ultima modificare pe 9 februarie 2005 [citat pe 18 iulie 2005]. Disponibil la: http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikicite_project_purpose.

33. Mathes, Adam. *Folksonomies – Corporative classification and communication through shared metadata [Folksonomii - clasificare și comunicare corporativă prin metadata partajate]* [online]. decembrie 2004 [citat pe 18 iulie 2005]. Disponibil la: www.adammathes.com/academic/computer-mediated-communication/folksonomies.html.

34. Quintarelli, Emanuele. “Folksonomies: power to the people [Folksonomiile: dați puterea popoului]: paper presented at the ISKO Italy-UniMIB meeting, Milan, 24 iunie 2005”. În: *Incontro ISKO Italia-UniMIB: Milano, 24 giugno 2005* [online]. [Pavia]: International Society for Knowledge Organization (ISKO), Sezione italiana, 2005 [citat pe 18 iulie 2005]. Disponibil la: www.iskoi.org/doc/folksonomies.htm.

35. *Ibid.*

36. „Să facem bibliotecarii să fie de acord cu asta (i.e. cu folksonomiile) va fi foarte dificil [...] Cred că inteligența colectivă pusă la treabă este ceva ce bibliotecarii trebuie să atragă și nu ceva de care să se teamă. E ironic că

■ Este posibil să organizăm toată informația? Punctul de vedere biblioteconomic ■

bibliotecarii sunt atât de buni la partajarea informației, și totuși unii se ascund când văd pe alții făcând același lucru. Bibliotecari: învățați să nu vă puneți de-a curmezișul”. Cohen, Steven M. “Tags turning Web chaos into categories. [Tagurile transformă haosul webului în categorii]”. În: *Library Stuff blog* [online]. Medford, NJ: Information Today, 17 martie 2005 [citat pe 27 iulie 2005]. Disponibil la: www.librarystuff.net/2005/03/tags-turning-web-chaos-into-categories.html.

37. Lynne Brindley, directorul executiv al British Library, scria recent că „un studiu al EPS [Electronic Publishing Services Ltd], comandat de către British Library, previzionează că în anul 2020 40% din monografiile științifice din Regatul Unit vor fi disponibile doar în format digital, în timp ce 50% vor fi produse atât în format tipărit, cât și digital. Doar 10% din titlurile noi vor fi disponibile doar ca tipărituri în 2020.” Brindley, Lynne. *Re-defining libraries for the Google age [Redefinind bibliotecile pentru era Google]* [online]. London: eGov Monitor, published Monday, 11 July, 2005 [citat pe 20 iulie 2005]. Disponibil la: www.egovmonitor.com/node/182. Extrase din studiul EPS sunt disponibile la: www.bl.uk/about/articles/pdf/epsreport.pdf.

38. Vezi fascinantul articol al lui Chris Anderson, care arată cum webul ca mediu poate induce profunde transformări în consumul cultural (sau, cu cuvintele lui Anderson însuși, „economia distracției”) în secolul XXI: Anderson, Chris. “The long tail” [Coadă cea lungă]. În: *Wired magazine* [online]. October 2004. Issue 12.10. Disponibil la: www.wired.com/wired/archive/12.10/tail.html. După Anderson, globalizarea indusă de web va face posibilă crearea pieței pentru produsele culturale și de divertisment care nu sunt nici best-seller-uri, nici hituri: 5.000 de clienți răspândiți în întreaga lume constituie o piață la fel de profitabilă precum o piață de 5.000 de clienți grupați într-un oraș. „Divorțând comerțul de carte de geografie, aceste rețele [...] [vor spori] cererea totală de cărți la mâna a doua. Combinând aceasta cu rapida scădere a costului tehnologiilor tiparului-la-comandă, e limpede de ce orice carte ar trebui să fie oricând disponibilă. Într-adevăr, se poate paria că puștii de azi vor crește

fără să mai înțeleagă sensul expresiei «carte epuizată» [...] Beneficiile culturale ale acestora vor fi o mai mare diversitate, inversarea efectelor inhibitoare ale unui secol de penurie a difuzării și încetarea tiraniei hiturilor”. Deși Anderson nu le menționează (deoarece se focalizează exclusiv pe companiile comerciale și pe „piața divertismentului”), este limpede că bibliotecile au un rol de jucat în acest nou, emergent peisaj, în care „cataloge retrospective” (și colecțiile noastre constau, prin definiție, mai ales din „cataloge retrospective”, cel puțin în bibliotecile de cercetare) pot să se bucure de o neașteptată renaștere.

39. Merholz, Peter. *How I learned to stop worrying and relinquish control [Cum am învățat să nu mă mai îngrijorez și să renunț la control]* [online]. San Francisco, CA: Adaptive Path, June 21, 2005 [citat pe 19 iulie 2005]. Disponibil la: www.adaptivepath.com/publications/essays/archives/000501.php.

40. Merholz, Peter. *Metadata for the masses [Metadate pentru mase]* [online]. San Francisco, CA: Adaptive Path, October 19, 2004 [citat pe 19 iulie 2005]. Disponibil la: <http://www.adaptivepath.com/publications/essays/archives/000361.php>.

41. <http://publ.ac.uk/index.html>.

42. McCool, Rob. *Search on TAP: Documentation [Căutarea pe TAP: documentația]* [online]. Stanford, CA: Stanford University, c2005 [citat pe 18 iulie 2005]. Disponibil la: <http://sp08.stanford.edu>.

43. Soergel, Dagobert, et al. “Reengineering thesauri for new applications: the AGROVOC example. [Reproiectând tezaurele pentru noi aplicații: exemplul AGROVOC]”. În: *Journal of Digital Information (JoDI)*. 2004. Vol. 4, issue 4, article No. 257. Disponibil la: <http://jodi.tamu.edu/Articles/v04/i04/Soergel>.

44. Vezi documentația la <http://cidoc.ics.forth.gr/>.

45. www.webbrain.com/html/default_win.html.

46. <http://search.lexpublib.org>.

47. Un demo animat este disponibil la: <http://sculpteur.it-innovation.soton.ac.uk/help/help.jsp>. Clicați pe “Using the Concept Browser”.

48. www.ontopia.net.

49. www.ontopia.net/omnigator/models/index.jsp.

50. Fattahi, Rahmatollah. *The rele-*

vance of cataloguing principles to the online environment: an historical and analytical study [Relevanța principiilor de catalogare în mediul online: un studiu istoric și analitic] [online]: [PhD], School of Information, Library and Archive Studies, University of New South Wales Sydney, 1997. [Mashhad, Iran]: R. Fattahi, [s.d.] [citat pe 28 iulie 2005]. Disponibil la: <http://web.um.ac.ir/~fattahi/thesis1.htm>.

Fattahi, Rahmatollah. *A prototype catalogue of super records: an experiment [Un prototip de catalog de superînregistrări: un experiment]* [online]: un acces multi-nivel la lucrări, în cataloge online. [Mashhad, Iran]: R. Fattahi, [ca. 1997?] [citat pe 28 iulie 2005]. Disponibil la: <http://web.um.ac.ir/~fattahi/supercat.htm>, și mai ales <http://web.um.ac.ir/~fattahi/Superintnew.htm>, deoarece cele mai multe dintre celelalte pagini nu mai sunt - din nefericire - disponibile...

51. „O poziție netraditională, specifică acestei cărți, este că cele patru obiective așa cum au fost ele formulate (a găsi, a identifica, a selecta și a obține) sunt, de fapt, insuficiente. Un al cincilea obiectiv este necesar - *obiectivul navigabilității*”. Svenonius, Elaine. *The intellectual foundation...* P. 18.

52. „Funcțiile catalogului trebuie să permită utilizatorului [...] să navigheze printr-un catalog (adică prin aranjarea logică a informației bibliografice și prin prezentarea limpede de căi de deplasare, inclusiv prezentarea relațiilor dintre lucrări, expresii, manifestări și exemplare)”. *Statement of international cataloguing principles [Declarația de principii internaționale de catalogare]* [online]: draft approved by the IFLA Meeting of experts on an international cataloguing code [propunere aprobată de către Reuniunea experților IFLA pentru elaborarea unui cod internațional de catalogare], 1st, Frankfurt, Germany, 2003: “final” draft... showing further recommended changes from Buenos Aires August 2004 [propunere „finală”... care prezintă noi recomandări de schimbări, de la reuniunea de la Buenos Aires, august 2004] (Jan. 2005 draft). Washington, DC: Library of Congress, 2005 [citat la 28 iulie 2005]. Disponibil la: www.loc.gov/loc/ifla/imeicc/source/statement-draft_jan05.pdf

53. www.oclc.org/research/researchworks/authority/default.htm.

54. www.figoblog.org.

Recenzii

Anonymous classics: a list of uniform headings for European literatures / IFLA. - 2nd ed. rev. / by the Working group set up by the IFLA Standing Committee of the Section on Cataloguing. <http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/AnonymousClassics2004.pdf>

După adoptarea Principiilor de la Paris, prima listă a titlurilor uniforme pentru „Clasice anonime” a fost publicată în 1964. Lista cuprindea lucrări care aparțineau țărilor participante la conferința de la Paris din 1961. Ea a fost redactată de Roger Pierrot, care a dat de fapt și numele sub care a fost cunoscută această listă - *Lista Pierrot*.

Dar, pentru că lista Pierrot cuprindea lucrări din numai 15 țări (Austria, Belgia, Franța, India, Israel, Italia, Coreea, Marea Britanie, Olanda, Polonia, Spania, Sri Lanka, S.U.A., URSS și Vietnam), o nouă lucrare era necesară pentru o mai largă cuprindere. Ca urmare, în cadrul programului de Control Bibliografic Universal, s-a decis elaborarea unei serii de liste de titluri uniforme care urmau să acopere și alte literaturi. Prima lucrare din această serie este ediția din 1978, care listează lucrările clasice anonime ce aparțin numai literaturilor europene, înlocuind o parte din precedentă lucrare (1964) și adăugând încă 8 literaturi.

Materialul este organizat pe literaturi și nu pe țări, pentru că lucrările clasice anonime constituie un „produs al culturilor literare și lingvistice”.

Planul strategic pentru perioada 2004-2005 al Secțiunii de Catalogare a IFLA precizează că secțiunea „propune și dezvoltă reguli de catalogare, ghiduri și standarde pentru datele bibliografice și de autoritate, ținând seama de dezvoltările electronice și în mediul de rețea, cu scopul promovării accesului universal la informație” și a facilita schimbul de date.

Pe lângă promovarea unui cod internațional de catalogare, promovarea FRBR - Functional Requirements for Bibliographic Records -, actualizarea și promovarea ISBD-urilor - International Standards for Bibliographic Description - ca scheme de metadate etc., Secțiunea de Catalogare a IFLA are înscris în plan și „dezvoltarea de standarde, reguli, liste pentru informația care oferă acces la datele bibliografice și de autoritate în toate limbile”. Ca urmare, Secțiunea de Catalogare a IFLA își reactualizează propunerea din cadrul celei de-a 60-a conferințe IFLA, Havana 1994, referitoare la editarea, în mai multe etape, a unei noi ediții a „Clasicelelor anonime”. Lucrarea a fost planificată să apară ca o resursă completă, în mediu electronic, divizată după cum urmează:
Part. 1: European Literature
Part. 2: Latin America
Part. 3: Africa
Part. 4: Asia.

Termenul pentru Partea 1 a fost stabilit sfârșitul anului 2003, celelalte părți urmând să apară până în anul 2007. Primul termen care apare în plan este deja îndeplinit, partea 1 a lucrării „Clasice anonime” fiind regășibilă pe situl IFLA.

Așa cum spune Nadine Boddaert, șefa Grupului de lucru IFLA pentru Clasice anonime, Partea 1 a lucrării conține literaturi în 28 de limbi de pe continentul european. Au fost adăugate alte 8 literaturi, față de ediția 1978 și alte 8 liste de literaturi au fost revizuite și completate.

Ca și în edițiile anterioare, lucrările clasice anonime au fost organizate după limbi și nu după țări pentru că o țară poate fi reprezentată prin mai multe limbi/literaturi.

Tipurile de lucrări cuprinse sunt:

- texte din Evul Mediu, pentru toate literaturile în care există texte scrise în acea perioadă;

- texte de autori necunoscuți;
- lucrări literare, primele texte religioase scrise într-o limbă proprie unei țări, cu excepția lucrărilor liturgice creștine și a edițiilor Bibliei, care se cataloghează conform unor reguli speciale;
- lucrări clasice anonime, prezentate fără variante sau versiuni echivalente în alte literaturi.

Textele medievale scrise în întregime în latină nu sunt cuprinse în această lucrare. Dar, textele scrise în latină și într-o limbă proprie unei țări sunt incluse în lucrare. Exemplul menționat chiar în notele explicative ale lucrării este *Carmina Burana*. *Carmina Burana* cuprinde manuscrise în limba latină, câteva în germana medie și unele fragmente în franceza veche.

Titlul cel mai frecvent întâlnit în edițiile unei lucrări a fost considerat vedeta autorizată pentru titlu. În cazul în care nu s-a putut stabili dacă o formă sau alta a unui titlu este cel mai adesea folosită, forma cea mai comună a titlului sau forma prescurtată a titlului a fost considerată vedeta de titlu.

„Clasice anonime” este o listă ordonată alfabetic, conform alfabetului latin, după denumirea în limba engleză a literaturilor. În cadrul fiecărei literaturi, titlurile uniforme ale lucrărilor considerate clasice anonime sunt, de asemenea, ordonate alfabetic.

Structura unui titlu de lucrare clasică anonimă este constituită din următoarele elemente:

- titlul uniform,
- variantele titlului,
- versiuni ale lucrării în alte limbi (variante paralele),
- trimiteri de la părți ale lucrării către lucrarea întregă și
- trimiteri de la întreg către părțile sale (când se cunosc).

Lucrarea conține o simbolică proprie GARR - Guidelines for Authority Records and References:

<	titlului
<<	trimiteri de la părți ale lucrării către lucrarea întregă
>>	trimiteri de la întreg către părțile sale
>><<	variante paralele

Variantele paralele ale titlului uniform conțin codul de limbă cf. ISO 639-3.

În cazul lucrărilor care sunt atribuite unor autori, numele autorului este menționat în finalul structurii titlului uniform, introdus după mențiunea „Author” sau „Supposed author”.

Unele liste sfârșesc cu o bibliografie, iar titlurile cu caractere chirilice sunt transliterate cf. ISO 9-1995.

Lista titlurilor uniforme care aparțin unei anumite literaturi deține numele expertului care a verificat și aprobat conținutul listei.

Lucrarea „Clasice anonime” se încheie cu un Index al titlurilor, inclusiv variante, traduceri etc. și al autorilor presupuși, dar lucrarea deține și un Index separat care cuprinde titlurile originale scrise cu caractere chirilice.

Literatura română este prezentă în această listă cu 47 de titluri uniforme pentru clasice anonime.

Pentru a ne lămurii mai exact asupra structurii unui titlu uniform vom prezenta câteva exemple. Titlurile cu aldine sunt titluri uniforme.

Din *Literatura română*

Ex. 1:

Cântece de stea

< Stihirile ce le cântă copiii când umblă cu steaua în seara Nașterii lui Hristos

< Cântece de stea sau versuri ce se cântă la Nașterea Domnului nostru Is. Hr.

< Cântecul de Crăciun

< Cântările stelei

< Propovedanie

Se observă că «Steaua», așa cum cunoaștem noi această urare de Crăciun a fost înregistrată cu 5 variante, forme nepreferate pentru titlul uniform **Cântece de stea**.

Ex. 2:

Gruia lui Novac

>> **Novac și Balaban**

>> **Novac vinde pe Gruia**

>> **Turcul și Novăceștii**

>> **Vitejia lui Novac și a lui Gruia**

În cazul acestui titlu se găsesc înregistrate atât titlul întregii «legende», «poeme folclorice» cât și titlurile părților acestei lucrări.

Din *Literatura franceză*

Ex. 1:

Histoire du Saint Graal

Verse romance, 13th c.

>>><< **Libro de José de Arimatea [spa]**

>>><< **Libro de José de Arimatea [por] = Xosé de**

Arimatea [glg]

< Estoire del Saint Graal

< Grand Saint Graal

< Joseph d'Armathie

< Roman de l'estoire dou Graal

< Roman du Saint Graal

< Saint Graal

< Seynt Graal

Supposed author> Robert de Boron

<< **Romans de la Table ronde**

„Clasice anonime” este un instrument de lucru care trebuie respectat de toate bibliotecile care lucrează cu titluri uniforme și, mai ales, care construiesc fișiere de autoritate pentru titluri uniforme, titluri uniforme colective sau pentru vedete compuse ca, de exemplu: nume/titlu uniform colectiv. Consultând-o ne vom ușura activitatea de catalogare/construire sau întreținere de fișiere de autoritate și, sper, vom contribui la extinderea listei literaturii române prin semnalarea de noi lucrări clasice

anonime descoperite sau prin semnalarea altor variante ale titlurilor deja înscrise în această listă.

Constanța Dumitrășconiu

NICULESCU, Zenovia. *Arhitectura sistemului Clasificării Zecimale Universale: caracteristici funcționale în context contemporan.* București: Editura Universității București, 2004.

Apreciată după titlul său, cartea Zenoviei Niculescu, „Arhitectura sistemului Clasificării Zecimale Universale” se dorește a fi un manual despre structura sistemului de clasificare utilizat în cea mai mare parte a bibliotecilor din România, Clasificarea Zecimală Universală (CZU). Subtitlul cărții: „caracteristici funcționale în context contemporan” ne face să ne gândim la modalitățile în care structura CZU face posibilă reprezentarea subiectelor documentelor din bibliotecă, în condițiile în care, un sistem de clasificare vechi de peste 100 de ani se așteaptă să facă față cu greu cerințelor funcționale în context contemporan.

Prin urmare, titlul și subtitlul cărții promit explorarea acestor două componente definitorii pentru un sistem de clasificare general, unul dintre cele 5 mai importante, alături de Dewey Decimal Classification (DDC), Library of Congress Classification (LCC), Bliss Classification (BC), Colon Classification (CC). Parcurgerea cărții însă, ne lasă gânditori în așteptarea „caracteristicilor funcționale”, a „metodicii sistemului Clasificării Zecimale Universale”, subiecte tratate sumar, într-un capitol de nici 10 pagini.

Abordarea CZU în perspectivă diacronică este fără îndoială punctul forte al cărții. Fixarea schemei de clasificare în context istoric și comparația în secvențe

dese (uneori prea lungi) cu DDC, schema din care CZU a fost derivată, sunt vizibil subiectele predilecte ale autoarei.

Istoricul clasificării științelor și apoi al clasificării de bibliotecă, pentru care au existat preocupări din Antichitate, ocupă un spațiu extrem de vast în economia cărții, 37 de pagini, într-un capitol în care „contextului contemporan”, anunțat promițător în titlu, îi sunt rezervate doar 7 pagini. Trecerea se face brusc de la sistemul de clasificare al savantului arab Ibn Nadim, din secolul al X-lea (p. 36-37), la utilizarea CZU și DDC în Internet (p. 39).

„Evoluția clasificării bibliologice - apreciază autoarea - este rezultatul constructiv al preocupărilor pragmatice de organizare a colecțiilor, care au avut o deschidere bi-direcțională: organizarea sistematizată a cărților și orientarea informațională a cititorului într-un univers fascinant” (p. 39). De fapt, clasificarea de bibliotecă organizează colecțiile în măsura în care este folosită la aranjarea cărților la raft. Schema de clasificare folosește mai degrabă la organizarea cunoștințelor conținute în colecțiile bibliotecilor și a altor instituții și, mai recent, în Internet.

După aprecieri generale citate din diverși autori privind „natura descentralizată a net-ului”, sau „valențele democratice ale sistemelor de clasificare în cadrul accesului la informație”, fără a defini un „punct de interes” anterior, autoarea continuă (p. 41) cu „un alt punct de interes” menționând două produse electronice ale Library of Congress, Cataloger's Desktop și Classification Plus, destinate creșterii eficienței în catalogare, produse care înlocuiesc schema tradițională a LCC pe hârtie. Prezentarea insuficient de clară a acestora (cele două produse sunt prezentate în carte ca „un tip de program”) este simptomatică pentru mai multe situații în care

noțiuni, concepte sau instituții sunt introduse în termeni foarte imprecisi, uneori fără a fi definite. Este cazul proiectului MACS (Multilingual Access to Subjects), menit să ofere acces multilingv la cataloagele bibliotecilor, în care sunt implicate Swiss National Library (SNL), conducător de proiect, Bibliothèque nationale de France (BnF), British Library (BL) și Die Deutsche Bibliothek (DDB). Proiectul celor 4 biblioteci naționale a fost inițiat sub egida Conference of European National Librarians (<https://ilmacs.uvt.nl/pub/>). În cartea de care vorbim proiectul nu are nume, este „un studiu analitic privind posibilitatea stabilirii unor corespondențe... în vederea realizării unui limbaj de indexare plurivalent” (p. 45). Asemenea informații lipsite de rigoare științifică sunt de natură să producă confuzie în rândul cititorilor.

Capitolul 2 - *Arhitectura sistemului CZU*, ca mai tot volumul, conține citate preluate din R. Dubuc, frecvent necomentate, autorul cărții „La Classification Décimale Universelle, CDU. Manuel Pratique d'Utilisation” din 1973. Cartea, deși pare a fi sursa bibliografică preferată a autoarei (citată la p. 34, 35, 50, 51, 66, 170, 173, 179, 180), nu este menționată în bibliografia de la sfârșitul volumului. Din acest capitol aflăm că schema CZU are „un obiect de studiu bine conturat... precum și un limbaj propriu de exprimare”. Nu ni se explică însă care este obiectul de studiu al CZU (p. 59). Mai departe aflăm că CZU este structurat „în pas de zece”. Pentru cititor, această informație, dacă nu este explicată, devine inutilă. La fel de confuză este și afirmația conform căreia „Prin utilizarea bazei informaționale relevante și operaționale a CZU, se dizlocă prejudecata potrivit căreia biblioteca este doar o gestionară a cărților și i se recunosc atributele

unui organism viu al cunoașterii” (61).

Capitolul 3, cel mai vast, intitulat *Componente structurale ale sistemului CZU*, constituie esența cărții, acoperind mai bine de două treimi din substanța ei. Partea descriptivă a structurii claselor din schemă constituie un bun instrument de cunoaștere a acestora. Neclaritățile sunt prezente însă și aici prin vehicularea unor sintagme ca „disjunții și disocieri” (p. 70) sau „disimilarea (1) (sic!) informației și corelări redundante” (p. 70 și p. 113) sau „sintagmă taxonomică” (p.100) sau „ergonomie taxonomică” (p. 101), sintagme care, neexplicate, sau utilizate eronat, fac paragrafele ce le conțin total neclare. Din aceeași categorie face parte și definiția subdivizării paralele, o modalitate de sinteză a indicilor specifică CZU, definită drept „formulă de operaționalizare a structurilor interne ale subdiviziunilor” și nu așa cum este cunoscută în literatura de specialitate (p. 94).

Bine semnalate sunt modificările indicilor din Clasa 34 - Drept. Jurisprudență, operate prin publicația anuală a Consorțiului CZU (Universal Decimal Classification Consortium - UDCC) volumele 20, 21, 23 și 24 (p. 103).

Radicala restructurare a Clasei 61 - Științe medicale nu putea fi trecută cu vederea. Regândirea clasei după modelul BC2 într-o structură total fațetată, mai compatibilă cu transformarea sa într-un tezaur este o activitate amplă, de durată și cu multe implicații, odată desăvârșită. Rapoartele anuale ale celor două personalități ale domeniului responsabile cu acest proiect de restructurare, Prof. Ian C. McIlwaine și Prof. Nancy J. Williamson, dau seamă de dificultățile dar și de progresele făcute în acest demers.

Citatul reproduș în carte dintr-unul din aceste rapoarte (2) este tradus incorect în limba română. În

afară de o regretabilă greșeală de dactilografie (proiectul a fost început în 1993 și nu în 1933), alte erori sunt: „un sistem cu o fațetă complet nouă”, în loc de: un sistem complet fațetat, „exprimare a conceptelor”, în loc de: exprimare consecventă a conceptelor, „factor de determinare a procedurilor de reorganizare a întregului sistem”, în loc de: factor hotărâtor în privința deciziei de reorganizare a întregului sistem (p. 117).

În privința traducerilor din această carte, ar fi multe de spus. Ne surprinde faptul ca sunt citate titluri traduse ale unor articole apărute în reviste de limbă engleză sau franceză și care n-au fost traduse și publicate în românește. Câteva exemple se găsesc la p. 54 și 55 - titluri de articole de I.C. McIlwaine, apărute în *Knowledge Organization* și respectiv *Cataloging and Classification Quarterly* și la p. 57 - titlul unui articol de Trin Bakker apărut în *Bulletin des Bibliothèques de France*.

Capitolul 4 este consacrat variantei autorizate, citibile pe calculator a CZU, Master Reference File (MRF), produs al UDC Consortium, actualizat anual conform *Extensions and Corrections to the UDC* (3), în funcție de necesitățile semnalate de utilizatorii CZU. Mai mult decât atât, MRF este un instrument util și prietenos cu utilizatorul întrucât permite interogarea bazei proprii de date atât prin intermediul indicelui CZU, cât și prin cuvinte existente în textul descrierii indicelui.

În partea introductivă a capitolului nu este clar despre ce categorii de informații vorbește autoarea, cele care „ar duce, indubitabil, la disimilarea (sic!) informației, astfel încât, utilizatorii nu vor putea beneficia de exhaustivitatea unei informări specializate” (p. 227-228). Este menționată, fără să i se decline desigur numele, societatea ISKO

(International Society for Knowledge Organization), cea care a găzduit lansarea primei variante a MRF în cadrul celei de-a treia conferințe internaționale. Nu se menționează sursa acestei informații.

Vorbind despre „arhitectura normativă” a Fișierului de Referință Master (sic!), autoarea îl împarte în „două părți distincte” (p. 229). Această informație e falsă. Baza de date MRF este alcătuită din câmpuri. Fiecare înregistrare din această bază de date are 30 de câmpuri, grupate în două categorii; 20 de câmpuri sunt descriptive și reprezintă conținutul schemei, celelalte 10 sunt administrative și conțin informații relevante pentru cei ce întrețin MRF (4). De fapt, autoarea revine la p. 231 spunând că „MRF exprimă un model de metadate organizat în câmpuri de referință (001/125), vorbind de cele descriptive, și câmpuri administrative (901/999), destinat activității de indexare a publicațiilor”. Din nou cititorii sunt induși în eroare, câmpurile administrative nefiind destinate indexării.

Referitor la aserțiunea din paragraful anterior care face din MRF „un model de metadate”, avem de-a face cu o confuzie. Metadate înseamnă date despre date, prin urmare un fișier metadate despre CZU ar trebui să conțină date despre CZU. Ori, MRF nu conține date despre CZU, ci Clasificarea Zecimală Universală în sine.

Vom încheia aici, dar nu înainte de a semnală neglijența cu care sunt redactate listele bibliografice de la sfârșitul volumului, cu nume de autori menționate greșit (Brechtzen, Hanne în loc de Albrechtsen, Hanne, McIlwaine, I.C., sau ILwaine, I. Mc, în loc de McIlwaine, I. C.), cu titluri în limba română ale unor lucrări care nu au fost traduse în limba română. Acestea par amănunte, dar ele

denotă o neglijență nedemnă de o lucrare a unui cadru didactic universitar, lucrare editată de Universitatea din București și menită a fi la baza studiului unor studenți dornici să afle informații noi despre un subiect despre care, din păcate pentru noi toți, nu există literatură actualizată și nici competență în limba română: Clasificarea Zecimală Universală.

Dr. Victoria Frâncu

NOTE

1. „Disimilație (fon) s.f. modificare sau dispariție a unui sunet dintr-un cuvânt sub influența altui sunet, identic sau asemănător (din acel cuvânt); disimilare.- Din fr. dissimilation”. DEX, București, 1996, p. 308.
2. **MCILWAINE, I. C.; WILLIAMSON, N. J.** Class 61 - Medicine: Restructuring Progress 2000. În: *Extensions and Corrections to the UDC*, vol. 22, 2000, p. 49-50
3. *Extensions and Corrections to the UDC* este o publicație periodică a UDCC în care sunt semnalate toate modificările intervenite în structura CZU în decurs de un an.
4. **MCILWAINE, I. C.** The Universal Decimal Classification: a guide to its use. The Hague: UDC Consortium, 2000. V, 280 p.